

**ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE**

**Cu titlu de manuscris
CZU: 31.16:658.14:634.8**

IAȚIȘIN TATIANA

**STRATEGII INVESTIȚIONALE DE MODERNIZARE
A SECTORULUI VITIVINICOL**

Specialitatea 521.03 – Economie și management în domeniul de activitate

Rezumatul tezei de doctor în științe economice

CHȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Institutului Național de Cercetări Economice, Academia de Studii Economice din Moldova

Conducător științific:

TIMUȘ Angela, doctor în științe economice, conferențiar cercetător

Referenți oficiali:

OLEINIUC Maria, doctor habilitat, conferențiar universitar

CERTAN Ion, doctor în științe economice

Componența Consiliului științific specializat:

BAJURA Tudor, *președinte*, doctor habilitat în științe economice, profesor cercetător

NOVAC Alexandra, *secretar științific*, doctor în științe economice, conferențiar cercetător

PERCIUN Rodica, doctor habilitat în științe economice, conferențiar cercetător

IGNAT Anatolie, doctor în științe economice, conferențiar cercetător

BALTAG Grigore, doctor în științe economice, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la 07.05.2024, ora 10: 00 în ședința Consiliului științific specializat D 521.03-23-137 al Academia de Studii Economice din Moldova (ASEM), Institutului Național de Cercetări Economice, pe adresa MD-2064, mun. Chișinău, str. Ion Creangă, 45, bir. 309.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca științifică ASEM, Biblioteca Republicană Tehnico-Științifică și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md) și www.ince.md

Rezumatul a fost expedit la 5.04.2024

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat

NOVAC Alexandra, doctor, conferențiar cercetător

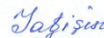
Conducător științific:

TIMUȘ Angela, doctor, conferențiar universitar

Autor

IAȚIȘIN Tatiana

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII	4
CONȚINUTUL TEZEI	8
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	24
BIBLIOGRAFIA	28
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI	30
ADNOTARE	33

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare. Vitivinicultura este un pilon strategic pentru economia națională a Republicii Moldova. Aceasta contribuie la formarea principalilor indicatori ai economiei naționale, dar și la dezvoltarea regiunilor prin atragerea investițiilor și menținerea locurilor de muncă. Sectorul are legături conexe și colaterale solide cu alte sectoare ale economiei, prin intermediul lanțului valoric, iar tradițiile și recunoașterea la scară regională și internațională a vinurilor și strugurilor sunt argumente incontestabile, care remarcă importanța majoră a acestui sector. La fel, valoarea adăugată a produselor vitivinicole este unul din reperele, care atrage investitorii în acest sector important.

Vitivinicultura reprezintă o sursă stabilă de venituri pentru populația din zonele rurale, fiind un motiv pentru retenția acestora în mediul rural, oferind o stimulare pentru formarea lor profesională, orientată spre inițierea și dezvoltarea afacerii în domeniul vitiviniculturii sau a altor ramuri conexe acestuia. Acest sector contribuie la profilul socio-economic al țării, fiind atractiv din mai multe perspective, inclusiv din perspectiva dezvoltării afacerilor prin investiții. Pentru atragerea investițiilor, dezvoltarea sectorului vitivinicol și a turismului vitivinicol, Guvernul a aprobat în anul 2004 Programul Național *“Drumul Vinului în Moldova”*, care a devenit primul itinerar turistic al Republicii Moldova, recunoscut la nivel european prin înregistrarea acestuia în *„JTER VITIS - Les Chemins de la vigne”*. Afilierea Drumului Vinului la rețeaua europeană de rute culturale este un alt succes al sectorului vitivinicol și turismului din Republica Moldova.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Sectorul vitivinicol a trecut, pe parcursul anilor, prin mai multe provocări și constrângeri cu consecințe adverse. Impactul acestora au afectat afacerile și exporturile produselor vitivinicole, producătorii înregistrând pierderi majore de profituri, cu implicații negative asupra performanței financiare și, respectiv, asupra investițiilor. Embargourile au scos în evidență o problemă esențială: Republica Moldova depindea foarte mult de vânzarea vinului din segmentul de prețuri mici, aceste vinuri nu erau populare la scară largă și nu puteau concura pe piața internațională a vinului.

Dezvoltarea sectorului vitivinicol, din perspectivă strategică, ține de modernizarea, inovarea și competitivitatea produselor, necesitatea sporirii calității acestora și conformarea la exigențele pieței externe în raport cu prețul și condițiile de durabilitate impuse. Astfel, pentru asigurarea acestor deziderate a fost lansat un proces complex de reformare și modernizare a sectorului vitivinicol.

Începând cu anul 2006 au existat mai multe inițiative de modernizare a sectorului vitivinicol, realizându-se progrese considerabile. Astfel, au fost făcuți primii pași spre modificarea Legii viei și vinului și crearea Oficiului Național al Viei și Vinului (ONVV). Totodată, în anul 2013, a avut loc o reformă structurală a sectorului, stabilind standarde noi și transformaționale pentru calitate, reglementare și marketing. Au fost susținute de către donatorii străini o serie de proiecte inovatoare, inclusiv crearea unui registru al podgoriilor, modernizarea instalațiilor și echipamentelor în laboratoare și pepiniere, sprijin pentru micii producători. Aceste inițiative au oferit o platformă puternică pentru ca sectorul vitivinicol să se dezvolte/modernizeze și să se adapteze la condițiile climatice. Situația poate fi redresată prin investiții noi, care contribuie la modernizarea sectorului și creșterea competitivității produselor. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare a adoptat obiectivul general, care vizează *“modernizarea sectorului vitivinicol, soluționarea problemelor structurale din industria vinului și contribuirea la crearea condițiilor favorabile pentru producerea vinurilor de calitate (cu indicație geografică protejată (IGP) și denumire de origine protejată (DOP)”*, astfel contribuind la sporirea competitivității pe piața internă și cea externă. Totodată, necesitatea modernizării sectorului este expres trasată și în Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală 2023-2030 prin obiectivul specific 1.1. *„Acțiuni de stimulare a investițiilor în infrastructura primară a exploatațiilor agricole pentru o creștere viabilă și competitivă”*, care își propune stimularea investițiilor pentru *„modernizarea infrastructurii și a sectorului de producere*

agricolă”, „*creșterea competitivității și a productivității agricole într-un mod durabil*”. În acest fel, se încurajează investițiile spre direcții concrete: asigurarea calității și a disponibilității inputurilor, modernizarea proceselor de producere cu alinierea la standardele UE. Remarcăm în același timp, că o problemă subscrisă dezvoltării sectorului vitivinicol este accesul limitat la surse de finanțare, care ar asigura modernizarea, implicit și imobilizarea investițiilor pentru o perioadă medie sau lungă de timp, dar și costuri de finanțare pentru astfel de investiții.

Punctele de pornire, care au stat la baza realizării cercetării se referă la efectele investițiilor și a strategiilor investiționale adecvate asupra modernizării sectorului vitivinicol și dezvoltării acestuia. Importanța investițiilor în modernizarea sectorului vitivinicol, re tehnologizarea proceselor de producție, trecerea la noi forme de agricultură (intensivă și super intensivă) este o necesitate incontestabilă pentru a asigura dezvoltarea sectorului vitivinicol.

Gradul de studiere a temei de cercetare. *Suportul teoretico-științific* al tezei este fundamentat pe o varietate de lucrări și publicații științifice importante, ale unor renumiți cercetători, atât din țară, cât și din străinătate. Aspectele teoretice pe segmentul investițiilor și strategiilor investiționale sunt expuse într-o serie de lucrări științifice ale savanților străini și anume: S. Anderson, H. Baker, F. Fabozzi, C. Jones, H. Markovitz, A. Smith, I. Fisher, P. Druker, W.F. Sharpe etc. La dezvoltarea conceptului de investiții au adus un aport semnificativ cercetătorii din România și Republica Moldova, precum M. Bilauș, F. Buhociu, V. Dumitrașcu, M. Stoian, Fl. Staicu, G. Prelipcean, A. Popa, D. Zaiț, R. Hîncu, A. Stratan, T. Bajura, S. Albu, A. Diaconu, C. Munteanu, A. Timuș. Un aport incontestabil la cercetarea rolului și importanței sectorului vitivinicol în dezvoltarea durabilă a economiei naționale, precum și la modernizarea și dezvoltarea sectorului vitivinicol îl au savanții, precum E. Timofți, B. Găină, L. Babii, N. Taran, Gh. Nicolaescu, R. Perciun, N. Amarfi-Railean, M. Oleiniuc, T. Bajura, V. Doga, O. Lebedeva etc.

Totodată, autorul s-a informat din actele legislative și documente de politici în domeniu, rapoartele și publicațiile Biroului Național de Statistică, rapoartele Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, Oficiului Național al Viei și Vinului, Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură, precum și din studii metodologice, elaborate de Banca Mondială, Comisia Europeană, Organizația pentru Alimentație și Agricultură. Literatura științifică în domeniul economiei agrare, investițiilor, managementului strategic a stat la baza cercetării doctorale, iar bazele de date acumulate din statistici naționale și internaționale, cele obținute prin observații au constituit baza informațională pentru studiul empiric.

Scopul cercetării constă în studierea complexă și profundă a strategiilor investiționale și investițiilor, orientate spre modernizarea sectorului vitivinicol pentru a fundamenta și dezvolta noile fațete ale strategiilor investiționale de modernizare, a adapta metodele de cercetare la conjunctura actuală particularizată sectorului și a elabora recomandări, care ar contribui la dezvoltarea durabilă a acestuia prin investiții, atât la nivel de sector cât și entitate economică.

Realizarea scopului de cercetare este coroborat prin următoarele **obiective**:

- ❖ Studiarea bazei conceptuale și metodologice pe dimensiunea strategiei investiționale și investițiilor, identificând plierea acestora pentru dezvoltarea cadrului metodologic corespunzător sectorului vitivinicol;
- ❖ Cercetarea efectelor produse de inovații și tehnologiile moderne în sectorul vitivinicol, prin analiza bunelor practici ale UE;
- ❖ Analiza și evidențierea aspectelor metodologice de estimare a potențialului în afacerile din viticultură ca condiție pentru atragerea investițiilor și modernizarea sectorului;
- ❖ Diagnosticarea sectorului vitivinicol din perspectiva economică și investițională pentru a scoate în evidență direcțiile de modernizare și estimarea necesității implementării tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol;

- ❖ Identificarea și perfecționarea instrumentelor de stimulare a investițiilor pentru a fi compatibile necesităților de modernizare a sectorului vitivinicol;
- ❖ Elaborarea direcțiilor și instrumentelor, care ar stimula investițiile și procesul de modernizare a sectorului vitivinicol.

Ipoteza de cercetare: Strategiile investiționale, adaptate la necesitățile de modernizare a sectorului vitivinicol, generează plus valoare la nivel sectorial și al entității economice. Prin aceasta, se realizează creșterea performanței afacerilor, contribuind astfel la consolidarea și extinderea dezvoltării acestora, precum și la creșterea competitivității sectorului.

Problema științifică importantă soluționată constă: în fundamentarea științifică și metodologică a strategiei investiționale și a proiectului investițional, orientat spre modernizarea sectorului vitivinicol, ca instrumente pentru atragerea investițiilor, având ca rezultat generarea de plus valoare la nivel de entitate economică și al sectorului asigurând dezvoltarea acestuia.

Metodologia cercetării. Pentru realizarea obiectivelor stabilite și soluționarea problemei cercetate, s-a adoptat o metodologie complexă. Această metodologie a inclus utilizarea diverselor metode și instrumente de cercetare științifică, cum ar fi: metoda documentară, metoda sintezei, metoda analizei sistemice, metoda grafică și a tabelelor, precum și analiza prin metoda comparativă. În plus, a fost efectuată analiza SWOT pentru identificarea punctelor forte și slabe ale sectorului vitivinicol. De asemenea, s-a implementat metoda cercetării empirice, care a implicat interviuarea și observarea în vederea evaluării și identificării obstacolelor întâlnite de antreprenori la implementarea tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute în cadrul cercetării constau în:

- ❖ Dezvoltarea conceptului de strategie investițională a sectorului vitivinicol sistematizat și argumentat;
- ❖ Elaborarea unei noi clasificări a investițiilor durabile de modernizare a sectorului vitivinicol;
- ❖ Definirea conceptului de modernizare a sectorului vitivinicol și clasificarea acestui proces;
- ❖ Fundamentarea instrumentelor, care ar susține modernizarea viticulturii prin digitalizare, prin diferite metode de implicare;
- ❖ Crearea Conceptului de strategie investițională a sectorului vitivinicol, axat pe piloni și acțiuni bine definite;
- ❖ Elaborarea unui model de proiect investițional pentru înființarea plantațiilor viticole moderne, care argumentează fiabilitatea afacerilor viticole prin investiții în modernizare;
- ❖ Înaintarea unui set de recomandări pentru soluționarea problemelor și provocărilor identificate în sectorul vitivinicol din Republica Moldova.

Importanța teoretică a tezei de doctorat rezidă în: dezvoltarea bazei teoretico-metodologice a strategiilor investiționale și investițiilor în sectorul vitivinicol; sistematizarea noțiunii de investiții, argumentarea și elaborarea clasificății investițiilor de modernizare după criteriul durabilității și a procesului de modernizare a sectorului vitivinicol – acestea fiind un instrument pentru strategiile investiționale de modernizare a sectorului; elaborarea analizei SWOT, bazată pe studii și observații empirice pentru a argumenta și atragere investiții destinate modernizării; sistematizarea și argumentarea sistemului de indicatori, aplicați pentru a evalua eficiența proiectelor investiționale în sectorul vitivinicol cu aplicarea bunelor practici de modernizare, care servește ca suport pentru strategiile investiționale ale sectorului.

Valoarea aplicativă a tezei rezultă din recomandările, menite să soluționeze problemele și să reducă provocările, identificate în sectorul vitivinicol, să contribuie la dezvoltarea strategică a sectorului prin investiții în modernizare, orientate la nivel de sector și entitate economică. Autorul a elaborat un model de *Proiect investițional pentru înființarea plantațiilor viticole moderne*, care poate fi preluat de antreprenori, care își propun modernizarea afacerii, atragerea investițiilor în afaceri sau pentru obținerea subvențiilor. Acest model de proiect investițional contribuie la accelerarea

dezvoltării și modernizării afacerii și a sectorului per ansamblu. De asemenea, Conceptul Strategiei investiționale și a Tabloului de bord privind modernizarea sectorului vitivinicol are rolul de a ghida acțiunile autorităților în direcția modernizării sectorului, implementării de noi tehnologii, inclusiv prin digitalizare, fapt care ar spori competitivitatea și dezvoltarea sectorului. Totodată, rezultatele pot fi aplicate în dezvoltarea disciplinelor de specialitate, elaborarea unor ghiduri ca suport științific și consultativ pentru antreprenorii agricoli, ceea ce va permite luarea unor decizii corecte și obiective privind procesul de investiții în modernizarea sectorului.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Definirea strategiei investiționale a sectorului vitivinicol, orientată spre modernizarea acestuia;
2. Clasificarea investițiilor durabile de modernizare a sectorului vitivinicol, care arată și confirmă, că investițiile sunt strategice pentru o dezvoltare inteligentă;
3. Conceptul de modernizare a sectorului vitivinicol și clasificarea procesului de modernizare, dezvoltat și fundamentat;
4. Conceptul Strategiei investiționale privind modernizarea sectorului vitivinicol și Tabloul de bord, care susține modernizarea sectorului vitivinicol;
5. Proiectul investițional pentru înființarea plantațiilor viticole, orientat spre modernizarea sectorului vitivinicol prin atragerea investițiilor inteligente.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetărilor, realizate în teză au fost valorificate prin publicarea a 23 de lucrări științifice, articole în reviste științifice din străinătate și din Registrul național al revistelor de profil, lucrări ale conferințelor din țară și de peste hotare, inclusiv articole în reviste din bazele de date Web of Science. De asemenea, în coautorat a fost publicată monografia *Tendențe în dezvoltarea turismului viti-vinicol în Republica Moldova (Chișinău: INCE, 2014)*. Principalele rezultate ale tezei au fost prezentate în cadrul manifestărilor științifice internaționale și naționale, organizate în Republica Moldova și România. Valorificarea tezei doctorale a fost încadrată în proiectele de cercetare, implementate în cadrul Institutului Național de Cercetări Economice:

- 15.817.06.03A „*Elaborarea normativelor veniturilor nete în baza tarifelor actualizate de costuri în sectorul agro-alimentar pentru anii 2015 – 2019*, fiind fortificat și dezvoltat cadrul teoretic, metodic și practic de estimare a costurilor și de elaborare a tarifelor de costuri și a normativelor veniturilor nete pentru plantațiile multianuale (vița de vie);

- Proiectul internațional *Calculation of Standard Output Coefficients in Moldova developing farm typology in line with EU standards 2015-2020*, implementarea rezultatelor căruia a permis stabilirea metodelor și principiilor de calcul a SOC (sectorul vitivinicol) și tipologizarea exploatațiilor agricole din Republica Moldova, raportate la condițiile actuale ale țării. Rezultatele au fost utilizate drept bază pentru aplicarea tipologiei UE în Republica Moldova.

- 20.8009.1606.16 „*Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020-2023*”, prin fortificarea cadrului metodologic de evaluare a proiectelor investiționale și elaborarea unor modele de proiecte ca suport practic pentru antreprenorii agricoli în fundamentarea și luarea deciziilor bazate pe raționamente. Autorul a elaborat: *Proiectul investițional de tip model – înființarea plantațiilor viticole și producerea strugurilor de masă*, ulterior tipărit și oferit antreprenorilor preocupați de afacerile viticole (Chișinău: INCE, 2020).

Volumul și structura tezei: Teza constă din adnotare (română, engleză și rusă), introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexe. Conținutul tezei este expus pe 136 de pagini text de bază. Materialul ilustrat conține 54 figuri, 14 tabele, 17 anexe. Bibliografia include 210 surse.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele științifice au fost implementate de

întreprinderile agricole CÎ AGROSTOC, și VADALEX, ceea ce a permis antreprenorilor evaluarea posibilităților de modernizare a întreprinderii și identificarea unor soluții și direcții de intervenție, care ar accelera dezvoltarea și re tehnologizarea, fapt confirmat prin certificat de implementare, precum și în activitatea de cercetare din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice.

Cuvinte-cheie: strategii investiționale, investiții, modernizare, dezvoltare durabilă; inovații, tehnologii moderne, digitalizare, sectorul vitivinicol, proiect investițional model.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1. „Abordări teoretico-metodologice privind investițiile și strategiile investiționale” cuprinde principalele repere și concepte, care definesc strategia investițională și investițiile, într-o abordare comprehensivă, pentru ca acestea să fie dezvoltate cu noi laturi și caracteristici. Abordarea strategiilor investiționale și a investițiilor în modernizare, care vizează realizarea acestora a permis dezvoltarea acestor concepte din noi perspective. Suprapunerea acestor categorii economice importante are ca obiectiv sistematizarea, compararea și adaptarea definițiilor existențe în literatura de specialitate, în cercetări și studii, pentru a dezvolta cadrul metodologic și noțional, a deduce noi laturi și dimensiuni, care precizează investițiile în modernizare, strategiile investiționale de modernizare, caracteristice sectorului vitivinicol.

Strategia investițională devine principalul instrument, prin care poate fi realizată modernizarea sectorului vitivinicol. Această concluzie are la bază un cadru teoretic bogat și multidimensional, prezentat în lucrările lui *B. Quinn și A. Desreumaux*, *M. Porter*, *J. Rivkin*, *Peter F. Druker*, *K. Andrews I. Ansoff*, a economiștilor contemporani, precum *O. Nicolescu și I. Verboncu*, *I. Ciobanu și alții*, care conotează rolul strategiei în obținerea rezultatelor și/sau efectelor dorite. Există numeroase studii și referințe, care argumentează importanța strategiei din punct de vedere practic, fiind aplicată la nivel macro și microeconomic. Analizând aceste definiții, abordări și aspecte ale conceptului de „strategie” observăm, că acestea pun accent pe scopuri, obiective, care implică elemente de acțiune, politici și planuri, necesare pentru realizarea acestora.

Abordarea conceptului de strategie a conturat elemente, pe care autorul le înglobează în propria noțiune: *Strategia este un scenariu sau un parcurs bine definit, care include direcții, procese, acțiuni (dar și un mix de activități), proiectate pe termen mediu și/sau lung pentru a obține rezultate scontate optime, prin valorificarea inteligentă și durabilă a resurselor existente, urmând diligent lanțul valoric intrinsec (al afacerii)*. Noțiunea propusă conturează elemente definitorii sectorului vitivinicol, fiind puse accentele pe resurse, timp și lanțul valoric, dar și alte caracteristici, care se pliază noțiunii de strategie: elemente comune, care se referă la rezultate; obiective bine țintite; acțiuni sau combinații ale acestora, coerența proceselor, aplicare metodică a proceselor, etc.

În literatura de specialitate găsim mai multe definiții ale strategiei investiționale a întreprinderii, fapt ce atestă un mare interes al savanților și specialiștilor în domeniul managementului financiar față de acest element component al gestiunii activității investiționale. Există diverse abordări pentru formularea conceptului de strategie de investiții. De aceea, în opinia autorului, strategia investițională în sectorul vitivinicol cuprinde un spectru larg de informații cu caracter tehnic, economic, tehnico-economic etc., în baza cărora, în urma cercetărilor și analizei efectuate se stabilesc acțiuni și măsuri, ce urmează a fi luate pentru atingerea obiectivelor strategice propuse. Importanța investițiilor în modernizarea agriculturii, re tehnologizarea proceselor de producție, trecerea la forma de agricultură intensivă și super intensivă este un adevăr incontestabil, o necesitate a timpului și conjuncturii socioeconomice. Dezvoltarea conceptului de investiții este reflectat în lucrările clasicilor economiei politice, cum ar fi: *A. Smith*, *D. Ricardo*, *J. Mill* (teoria clasică), *E. Hecksher*, *O. Nurkse*, *I. Fisher* (teoria clasică), *J. Keynes* (teoria keynesiană), *F. Machlup*, *R. Harrod*, *E. Domar* (teoria neokeynesiană), *K. Marx* (teoria marxistă), care tratează investițiile prin prisma

contribuției aduse creșterii economice. La dezvoltarea conceptului de investiții au adus un aport semnificativ și savanții români, precum M. Bilau, F. Buhociu, V. Dumitrașcu, M. Stoian, Fl. Staicu, G. Prelipcean, I. Popa, Gh. Negoescu, L. Cistelecan, D. Zaiț, cât și savanții autohtoni A. Diaconu, C. Munteanu, A. Stratan, R. Hincu, T. Bajura, S. Albu E. Timofci, A. Timuș. Astfel, ca o recapitulare și o sinteză a tuturor opiniilor expuse anterior, autorul conchide următoarea definiție a investițiilor: „*Investiția este un efort, o cheltuială gestionată rațional într-o perioadă stabilită de timp, care generează pentru investitori obținerea de plus-valoare ca urmare a modernizării și dezvoltării, și a unui management adecvat al riscurilor*”. În această definiție, modernizarea deține un rol major, aceasta prezentând unele avantaje cum ar fi: o durată medie de realizare, ceea ce permite scoaterea pe piață a produselor într-o perioadă mai scurtă de timp, obținându-se o creștere a randamentelor economice și prelungirea duratei de viață a acestora (produselor). Abordarea strategică a investițiilor este importantă pentru a impulsiona dezvoltarea, a asigura performanța economico-financiară și managerială.

Literatura de specialitate, în abordarea conceptului de investiții, pune în evidență legătura cauzală dintre investițiile alocate pentru modernizare și tehnologizare cu dezvoltarea durabilă. Astfel, în urma cercetărilor efectuate, privind modernizarea sectorului vitivinicol, abordarea durabilă a investițiilor, impune să fie luate în vedere avantajele pentru o perioadă de timp îndelungată ale destinației și modurilor de folosință a resurselor, într-o concepție economic-ecologică, unde problemele mediului și clima să persiste. În rezultat, evaluarea teoriilor investițiilor durabile a permis autorului elaborarea unei noi clasificări a investițiilor, care pune accent pe investițiile durabile de modernizare a sectorului vitivinicol și care scoate în evidență beneficiile rezultate din realizarea programelor de dezvoltare durabilă (figura 1).

Figura 1. Clasificarea investițiilor de modernizare a sectorului vitivinicol după criteriul durabilității

Sursa: Elaborată de autor [3; 14; 15; 24; 25].

Clasificarea investițiilor de modernizare a sectorului vitivinicol după criteriul durabilității include:

- ✓ **Dimensiunea tehnologică:** restructurarea și modernizarea sectorului vitivinicol și de marketing a produselor vitivinicole în vederea creșterii valorii adăugate în condiții de sustenabilitate și stabilizare a prețurilor; implementarea tehnologiilor moderne prietenoase cu mediul, digitalizarea tehnologiilor ca urmare a îmbunătățirii calității produselor și creșterea performanței sectorului vitivinicol;

- ✓ Dimensiunea *economiei verzi*: asigurarea unei economii eficiente, prin utilizarea eficientă a resurselor, profitului, asigurarea dezvoltării economice, dezvoltării locale, regionale, naționale; creșterii productivității, dezvoltării turismului vitivinicol, supravegherii sau monitorizării impactului asupra mediului, gestionării riscului;
- ✓ *Dimensiunea socială*: evoluția calitativă a condițiilor de viață a populației din mediul rural, diminuarea șomajului prin crearea locurilor de muncă, creșterea stabilității social-economice, creșterea calității vieții pe fondul accesului la cunoaștere și tehnologii;
- ✓ *Dimensiunea ecologică*: capacitatea de autoreglare a sistemelor naturale, măsurile de protecție inițiate de societate (conservarea și protejarea resurselor naturale, biodiversitate, evitarea poluării, etc.).

Investițiile durabile de modernizare a sectorului vitivinicol sunt alocate pentru a menține o dezvoltare sustenabilă a sectorului vitivinicol și implică anumite costuri, precum procurarea tehnologiilor moderne cu un impact minim asupra mediului, procurarea echipamentelor specializate, precum și a mijloacelor circulante, măsuri active de ocupare a forței de muncă, cheltuieli, destinate protecției mediului etc.

În urma analizei efectuate, *autorul menționează, că motorul economic pentru obținerea performanțelor în domeniu se bazează pe tehnologiile avansate, modernizarea tehnologică și digitală a sectorului, ce va genera atât creșterea cantității, cât și a calității producției, iar catalizator al performanței și dezvoltării sunt investițiile în lanțul tehnologic al domeniului vizat.*

Agricultura este unul dintre ultimele sectoare, care a mers către modernizare prin digitalizare, iar impactul unor factori de conjunctură economică de mediu au accentuat necesitatea integrării tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol. Sectorul vitivinicol are nevoie de soluții moderne pentru problemele specifice față de care metodele clasice nu au efectul așteptat. *Modernizarea sectorului vitivinicol presupune integrarea tehnologiilor moderne în toate subramurile vitivinicole, cu scopul de a adăuga valoare și de a transforma modul în care funcționează, inclusiv modul în care oferă valoare produselor sale, lanțului de aprovizionare, proceselor, angajaților și clienților.* Printr-o sinteză a literaturii în domeniul respectiv, autorul evidențiază următoarea clasificare a procesului de modernizare a sectorului vitivinicol (tabelul 1).

Tabelul 1. Clasificarea procesului de modernizare sectorului vitivinicol

Criterii de clasificare a modernizării	Descrierea clasificării
Progresistă	Procesul este abordat ca fiind inevitabil, necesar, deoarece asigură creșterea și dezvoltarea sectorului, bunăstarea materială a regiunilor și populației implicate, promovarea culturii vinului;
Reversibilă	Procesul poate avea caracter invers, nu este privit ca un proces liniar, continuu.
Sistemică	Proces abordat la nivel național, regional, organizațional
Complexă	Vizează schimbări în toate subramurile: de produs; de proces; de marketing; de management.
De durată	Un proces realizat rapid, lent, în creștere, uniform
Gradul de intensitate	Proces, care se desfășoară pe etape
Impact	Rezultate scontate la nivel economic, sectorial, social, de mediu etc.

Sursa: Elaborată de autor în baza [6; 7; 2; 22].

Din perspectiva argumentelor prezentate anterior se poate concluziona, că *modernizarea sectorului vitivinicol reprezintă un pas semnificativ și esențial pentru creșterea eficienței*

activităților agricole, pentru sporirea producției și controlul costurilor, maximizarea profiturilor și protecția mediului ambiant. Datorită evoluției tehnologiilor și a soluțiilor informatice ce au loc în ultimii ani, acestea sunt capabile să gestioneze fluxul complet, pornind de la urmărirea activităților specifice din vie și până la obținerea și comercializarea vinului.

Modernizarea sectorului vitivinicol prin digitalizare devine un obiectiv important, indiferent de nivelul de pregătire a sectorului sau mediului de afaceri. *Efectele principale* ale modernizării sectorului vitivinicol prin digitalizare sunt: *eficiența, productivitatea, transparența, noile modele de afaceri/propuneri de valoare și durabilitate* (figura 2).

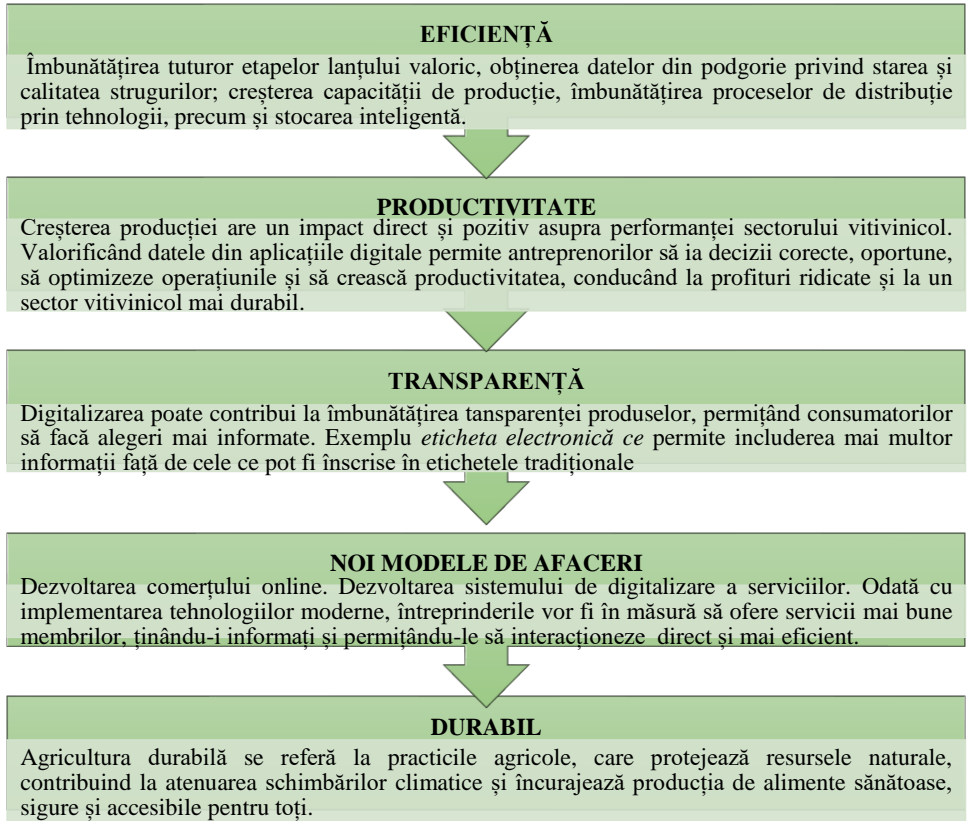

Figura 2. Efectele modernizării sectorului vitivinicol prin digitalizare.

Sursa: Elaborată de autor [6; 13; 25].

În opinia autorului, necesitatea modernizării sectorului vitivinicol urmărește, de fapt, creșterea performanței sectorului. De aceea, în urma cercetărilor efectuate, s-a ajuns la concluzia, că *redresarea situației în sectorul vitivinicol este posibilă prin implementarea tehnologiilor moderne în managementul producției, iar modernizarea sectorului vitivinicol va îmbunătăți condițiile de lucru pentru fermieri, va reduce impactul negativ asupra mediului și va asigura o rentabilitate mult mai sporită a entităților din sector.*

Capitolul 2 „Evaluarea nivelului de dezvoltare a sectorului vitivinicol al Republicii Moldova sub aspectul de modernizare” conține analiza diagnostic de dezvoltare și creștere economică a sectorului, evidențierea potențialului de absorbție a investițiilor, identificarea unor soluții și direcții de intervenție, care ar accelera dezvoltarea, ar orienta întreprinderile către obiective investiționale importante, ar consolida/dezvolta strategiile calibrate tendințelor de creștere durabilă.

Cercetările efectuate asupra sectorului vitivinicol în general în perioada 2010-2021, precum și analizând indicatorii de apreciere a dezvoltării și creșterii economice în medie în dinamică au arătat, că aceștia (indicatorii) au înregistrat o creștere și anume, productivitatea plantațiilor viticole pe rod a crescut în medie cu 2,1%, recolta globală de struguri a plantațiilor viticole pe rod cu 0,5%, iar ponderea plantațiilor viticole pe rod, în total plantații, a înregistrat o scădere cu 0,3% (tabelul 2). Soiurile de struguri pentru vin în structura plantațiilor viticole dețin o pondere de circa 85%. Totodată, recolta de struguri de masă a crescut cu 2,6%, exportul strugurilor de masă s-a majorat cu 6,3%. Volumul exportului de vin (cod 2204) a fost în scădere cu 0,7%, iar veniturile din vânzări ale băuturilor alcoolice s-au majorat cu 0,2%, [1; 5; 9; 11; 23].

Tabelul 2. Evoluția unor indicatori de apreciere a creșterii economice a sectorului vitivinicol din Republica Moldova (în toate tipurile de gospodării)

Indicatorul	Anul							Ritm de creștere, media anuală, %
	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	
Ponderea plantațiilor viticole pe rod, în total plantații, %	91,6	95	93,1	95,4	94,1	94,1	88,9	99,7
Productivitatea plantațiilor viticole pe rod, q/ha	35	45,6	54	57	54,8	39,2	45,4	102,1
Recolta totală de struguri obținuți de la plantațiile viticole pe rod, mii/tona	463	599	675	730	659	462	491	100,5
Recolta totală de struguri pentru masă, mii/tona	66,3	84,7	109	126	112	85	90	102,6
Ponderea producției de struguri pentru masă în sumă totală de struguri,%	14,3	14,1	16,1	17,3	17,0	18,4	18,3	102,1
Exportul strugurilor pentru masă, mii tone (conform codului 080610)	27,7	47,5	80,2	48,2	62,7	41,3	57,8	106,3
Volumul exportului vinului din struguri, mil. decalitri, cod 2204	12,6	11,8	14,3	13,9	15,6	13,7	12,1	99,3
Venit din exportul băuturilor alcoolice, mil. dolari SUA	137,9	97,7	128,4	137,9	139,6	134,3	141,3	100,2

Sursa: Elaborat de autor, în baza [1; 5; 9; 11; 23].

De drept urmare, observăm, că suprafețele plantațiilor viticole și volumele de producere a strugurilor nu sunt stabile, fiind influențate de un șir de factori (exploatații viticole mici, plantații

bătrâne, soiuri neproductive, vinuri de calitate joasă, stocuri în exces, marketing slab dezvoltat). Se estimează, că până în anul 2030 suprafața viilor se va reduce până la 52400 hectare din cauza ritmului actual de diminuare, (1 ha de viță de vie plantat este egal cu 5 ha de viță de vie defrișat) [21]. În urma cercetărilor efectuate autorul a conchis, că o soluție privind restructurarea și modernizarea sectorului viticol poate fi realizată prin investiții, subvențiile fiind un instrument aplicat de autorități pentru a stimula acest proces. Însă, acestea urmează a fi folosite cu grijă și precauție. Atât subvențiile, cât și ajutoarele trebuie aplicate doar pentru a-i ajuta pe viticultorii să se canalizeze spre moduri de operare reușite, dar nu pentru a perpetua în practici învechite sau inadecvate. În esență, subvențiile și ajutoarele nu trebuie oferite pentru menținerea stării actuale, ci pentru tranziția viticultorilor spre un model de afaceri, în care viile ar deveni viabile din punct de vedere economic și fără subvenții [9].

Sectorul viticol al Republicii Moldova a fost afectat de două șocuri, care au survenit în a.2006 și în a.2013 ca urmare a deciziilor Federației Ruse de a impune un embargo asupra importurilor de vin, având un impact semnificativ asupra acestui sector. Aceste embargouri au scos în evidență problema esențială a Republicii Moldova - dependența de vânzările de vinuri din categoria prețuri mici ale pieței rusești [9]. Totodată, în pofida acestui fapt, dificultățile create de embargoul din 2006 și 2013 au servit ca imbold pentru procesul de modernizare a sectorului. Astfel, în urma analizei efectuate observăm, că sectorul viticol a înregistrat o creștere a producerii vinului și anume - creșterea calității și extinderea spre piețe noi, ce s-a datorat politicilor de îmbunătățire din sector. În a.2021, volumul de vin produs a constituit 14,4 mil. decaltri, fiind în creștere cu circa 58% comparativ cu anul 2020, producerea de vin fiind echivalentă cu media anilor 2011-2021, ceea ce constituie 14,8 mil. dal de vin (figura 3).

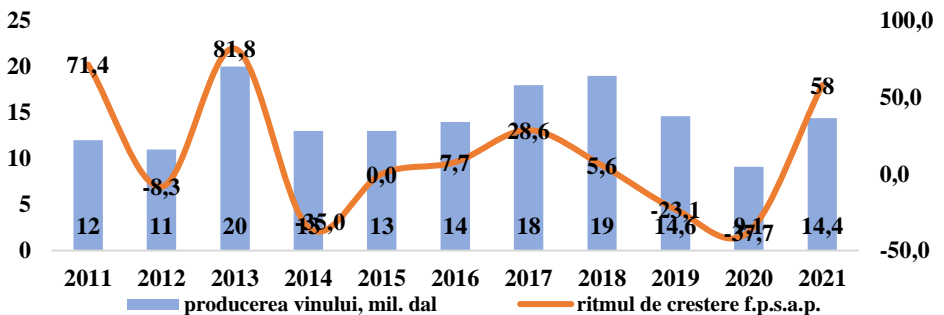

Figura 3. Evoluția producerii vinului în Republica Moldova în perioada 2010-2021

Sursa: Elaborată de autor în baza [5; 9; 10; 21; 28].

La capitolul exporturi, vinurile moldovenesti în anul 2021 au înregistrat o ușoară descreștere cu circa 12% comparativ cu anul 2020. Astfel, în a.2021 volumul total de vin exportat a constituit 12,1 mil. litri cu o valoare de 169 mil. dolari. De asemenea, în anul 2021 prețul unui litru de vin exportat a înregistrat o ușoară creștere, mărindu-se cu 14% (figura 4).

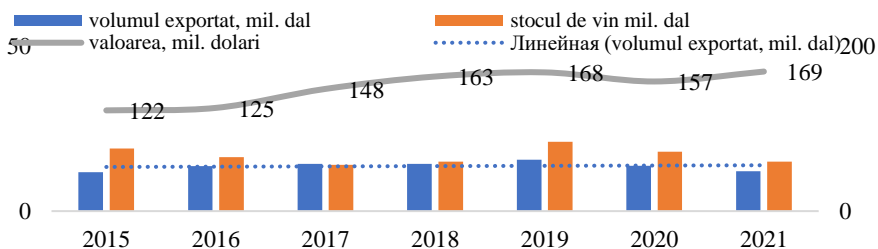

Figura 4. Evoluția cererii și ofertei vinului moldovenesc

Sursa: Elaborată de autor în baza [5; 9; 10; 21].

Una dintre cele mai iminente provocări ale sectorului viticol din Republica Moldova o constituie stocurile de vin. Valoarea medie anuală a stocurilor din perioada 2015-2021 este de 16,9 mil. dal. puțin mai mult decât volumul mediu anual de producție a vinului de 14,6 mil. dal pentru aceeași perioadă. Cu alte cuvinte, pentru fiecare litru de vin produs în anul recoltei, există, cel puțin, încă un litru în stoc. Acest fenomen se manifestă din cauza, că sectorul viticol înregistrează suprafețe mari, care produc struguri de calitate joasă și pentru care singura piață este cea de producție a vinului ca materie primă.

Pe parcursul ultimilor ani geografia exporturilor produselor vitivinicole a crescut semnificativ. Dacă, până în anul 2006, Federația Rusă a fost principala piață de export a vinurilor moldovenești, atunci, în 2021 vinul produs a fost exportat în circa 71 de țări [21]. Din analiza efectuată conchidem, că *un model de dezvoltare, orientat spre exporturi* ar permite viticultorilor valorificarea mai bună atât a avantajelor naturale ale țării, cât și a noilor oportunități, oferite de acordurile comerciale bilaterale și multilaterale, la care Republica Moldova este parte. Nivelul calității produselor este un criteriu important pentru dezvoltarea sectorului vitivinicol, “*carte de vizită*” a Republicii Moldova, ce duce faima produselor peste hotare, dar care oferă și posibilitatea de extindere/diversificare a exporturilor [23].

Pentru sectorul vitivinicol *investițiile sunt factorul-cheie al modernizării, dezvoltării și creșterii economice durabile, iar prin utilizarea corectă a resurselor investiționale se pot crea noi locuri de muncă, se poate mări randamentul la hectar, poate crește productivitatea muncii și calitatea vieții în zonele rurale.*

Alinierea sectorului vitivinicol la standardele UE implică creșterea gradului de modernizare prin procurarea echipamentelor moderne pentru a obține produse calitative, sporirea competitivității și integrarea pe piața globală. Pentru a atinge aceste obiective, întreprinderile din sectorul vitivinicol sunt nevoite să găsească cele mai reușite surse de finanțare (figura 5), sporind avantajele fiecărui tip de finanțare și diminuând efectele negative ale acestora.

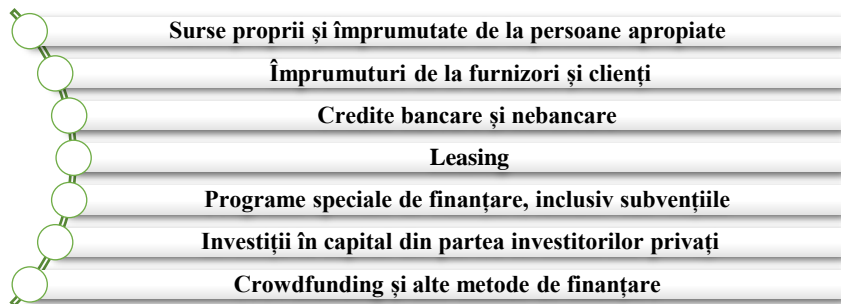

Figura 5. Sursele de finanțare destinate modernizării sectorului vitivinicol

Sursa: Elaborată de autor.

Un rol important în atragerea investițiilor destinate modernizării îl deține planificarea corectă a acestora, iar pentru acesta este necesar:

- elaborarea strategiei investiționale a agentului economic;
- elaborarea tabloului de bord, care ar proiecta investițiile potențiale în modernizare și re tehnologizare;
- planificarea tactică a necesarului de investiții la nivel de agent economic;
- elaborarea unor proiecte investiționale în conformitate cu metodologiile internaționale și/sau conforme cadrului legal în domeniul proiectelor strategice;
- identificarea surselor de finanțare optime, la care agentul economic este eligibil;
- demararea procesului de depunere a dosarului și atragerea finanțării.

Conform analizei, dinamica investițiilor, realizate în agricultură în perioada 2017-2020, este una instabilă. În anul 2020, comparativ cu anul 2019 observăm o reducere a investițiilor în total pe economie și în sectorul agricol cu 13,6 p.p. și 5,1 p.p. respectiv. Totodată, în anul 2020 înregistrăm o majorare de 27,4 mil. lei a investițiilor în active biologice imobilizate în sectorul agricol în mărimi absolute. Au fost înregistrate creșteri și în ponderea investițiilor realizate în active biologice imobilizate în total investiții, realizate în sectorul agricol cu 2,2 p.p. Creșterea investițiilor în active biologice imobilizate se datorează creșterii subvențiilor oferite de AIPA [1; 17]. *Subvenționarea* în agricultură este un suport guvernamental, acordat fermierilor și întreprinderilor agricole pentru a suplimenta veniturile lor, a stimula livrarea produselor agricole, precum și pentru a influența costul acestor produse. În Republica Moldova subvenționarea sectorului agroindustrial și dezvoltării rurale este efectuată în baza Legii nr. 276, “cu privire la principiile de subvenționare în dezvoltarea agriculturii și mediului rural”, [17]. Valoarea totală a investițiilor în sectorul vitivinicol în anul 2020 a constituit 404 mil. lei, dintre care 16% fiind acoperite din subvenții. Adicional, resurselor financiare, alocate din sursele Fondului național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural (FNDAMR), sectorul vitivinicol a beneficiat de suport financiar prin intermediul diferitor proiecte și programe investiționale cu finanțare externă [20]. Astfel, din sursele Programului de Restructurare a Sectorului Vitivinicol “Filiera Vinului” au fost valorificate circa 44,3 mil. EUR din totalul de 75 mil. EUR disponibili, iar în cazul Programului de Restructurare a Sectorului Horticol „Livada Moldovei” au fost atrași circa 38,3 mil. EUR din totalul de 120 mil. EUR disponibili. Un alt program investițional este Proiectul Agricultură Competitivă (MACP), finanțat din sursele Băncii Mondiale în valoare totală de 44 mil. USD (34 mil. USD – MAC-P I și 10 mil. USD MAC-P II) [18;19].

În urma cercetărilor efectuate s-a constatat, că, una din cele mai importante măsuri de modernizare a sectorului vitivinicol a fost Programul de restructurare a sectorului vitivinicol „*Filiera Vinului*”. Pentru realizarea Programului, Banca Europeană de Investiții (BEI) a acordat Republicii

Moldova în perioada 2011-2017 pentru finanțarea a 75 de proiecte, un împrumut de 75 mil. euro, iar pentru perioada 2016-2020 au fost alocate investiții de circa 45,97 mil. euro, ceea ce constituie o pondere de 38,31% din valoarea totală a investițiilor de 120 mil. euro. În perioada analizată au fost aprobate spre finanțare circa 189 proiecte [18; 19; 20]. În rezultatul analizei observăm, că, cea mai mare parte a sumei din investițiile BEI în perioada 2016-2020 sunt orientate spre: dezvoltarea infrastructurii post recoltare care constituie 19,55 mil. euro. Pentru plantarea, replantarea și/sau restructurarea livezilor și viilor, inclusiv pepiniere asociate suma investițiilor cumulative a constituit 6,9 mil. euro, pentru infrastructură, laboratoare, educație, dezvoltare și securitatea alimentară și industrii conexe suma alocată cumulativ a constituit 10,6 mil. euro; pentru vinificație și struguri de vin podgorii suma investițiilor a constituit 3,01 mil. euro și pentru industrie conexasă - 5,86 mil. euro (figura 6).

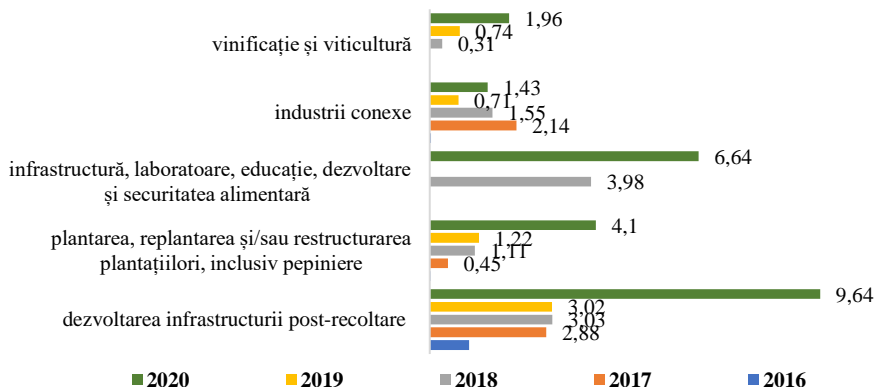

Figura 6. Repartizarea investițiilor debursate de BEI în perioada analizată 2016-2020, pe sub sectoare (în mil. euro)

Sursa: Elaborată de autor în baza [18;19;20; 21]

Așadar conchidem, că finanțarea sectorului vitivinicol a crescut semnificativ în ultimii ani, în special, datorită fondurilor alocate de donatori externi, proiectelor, programelor de dezvoltare și modernizare a sectorului.

Cercetările efectuate în cadrul tezei au permis să stabilim, că perfecționarea activității investiționale în sectorul vitivinicol trebuie să fie revizuită, astfel aceasta ar trebui să includă:

- ✓ subvenții și ajutoare, aplicate pentru susținerea viticultorilor în scopul canalizării investițiilor spre moduri de operare reușite, evitând practici învechite sau inadecvate;
- ✓ orientarea subvențiilor și ajutoarelor pentru susținerea viticulturii spre investițiile, care presupun plantarea de soiuri noi, mai eficiente în producție sau competitive, aplicarea unor tehnologii inovatoare în plantarea, creșterea, cultivarea și procesarea producției (re tehnologizarea lanțului de producere și procesare), extinderea și diversificarea exporturilor etc.;
- ✓ direcționarea subvențiilor și ajutoarelor pentru a încuraja tranziția viticultorilor spre modele de afaceri, în care viile ar deveni viabile din punct de vedere economic și fără subvenții. Asigurarea sustenabilității afacerilor trebuie să fie înaintată ca condiție la oferirea de subvenții și ajutoare. Majoritatea producătorilor de struguri limitează capacitatea lor de a investi în restructurare, iar în prezent investițiile în viticultură sunt mici;
- ✓ încurajarea înființării vinăriilor mici, oferind în acest scop ajutoare și subvenții strict orientate spre tehnologii mai avansate, dar și spre promovarea turismului vitivinicol;

✓ crearea unui fond privind asigurarea riscurilor în agricultură. Tot mai des sunt înregistrate calamități naturale (ploi abundente însoțite de grindină, înghețurile târzii de primăvară/sau toamna devreme, seceta îndelungată), care influențează calitatea și cantitatea produselor, provoacă pierderi colosale în sectorul vitivinicol.

✓ consolidarea interacțiunii între știință-inovare-educație-sector vitivinicol este esențială pentru facilitarea transferului de cunoștințe și tehnologii către fermieri și oamenii de afaceri din acest domeniu. Neglijarea acestui lanț poate conduce la pierderi în producție, ca urmare a utilizării soiurilor, hibridelor neadoptate la condițiile locale;

În Republica Moldova, primii pași în apariția unei viziuni strategice de modernizare a sectorului vitivinicol au fost făcuți începând cu anul 2010, când în planul strategic au fost introduse mai multe schimbări, *inclusiv pași spre modernizarea Legii vinului și a viei nr.57/2006 și crearea Oficiului Național al Viei și Vinului (ONVV), crearea Registrului vitivinicol, scopul fiind obținerea informațiilor precise despre suprafețele de viță de vie din țară* [21; 16]. Cel mai important rol în modernizarea sectorului vitivinicol îl au autoritățile, care asigură finanțarea și selectarea priorităților în sfera inovării, planificarea strategică, determinarea listei de bunuri și servicii, care poate deveni un obiectiv de stat, crearea de mecanisme de autoorganizare în sfera inovării, promovarea capitalului pentru participarea la proiecte inovatoare, examinarea și analiza proiectelor inovatoare. Modernizarea sectorului vitivinicol este imperativă pentru realizarea obiectivelor din Strategia „Vinul Moldovei 2030”; „Strategia Națională de dezvoltare agricolă și rurală 2023 – 2030”, Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”; “Programul de dezvoltare a sectorului vitivinicol al RM 2030”; însă pentru materializarea acestor obiective este nevoie de investiții substanțiale și de colaborarea părților interesate. Importanța sectorului vitivinicol în economia Moldovei și condițiile favorabile, dezvoltate de societatea informațională, creează toate premisele necesare pentru dezvoltarea și implementarea unei strategii naționale de modernizare [26; 27].

Studiile efectuate în cadrul tezei demonstrează, că modernizarea sectorului vitivinicol se află încă la un stadiu incipient de maturitate, însă tendințele înregistrate și potențialul său de dezvoltare sunt în creștere. Modernizarea sectorului vitivinicol prin investiții va consolida și spori tendințele înregistrate, va permite valorificarea în timp oportun a potențialului existent, va aduce beneficii afacerilor deja lansate, asigurând reziliență lanțului valoric prin randamentele îmbunătățite ale podgoriilor; productivitatea crescută prin exploatarea datelor digitale; utilizarea tehnologiilor precum: inteligența artificială și reducerea costurilor de aprovizionare prin implementarea depozitării inteligente (SMART). Astfel, conchidem, că implementarea tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol este posibilă cu suportul autorităților, instituțiilor financiare, dar și a antreprenorilor din domeniu. În primul rând, antreprenorii trebuie să perceapă importanța și necesitatea implementării tehnologiilor moderne, ceea ce va duce la creșterea eficienței activităților, creșterea producției și la controlul costurilor, maximizarea profiturilor și protecția mediului.

Capitolul 3 „Perfecționarea activității investiționale de stimulare a modernizării sectorului vitivinicol” prezintă o evaluare a necesității implementării tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol cu ajutorul interviuării aprofundate a antreprenorilor și analiza mecanismelor și instrumentelor de stimulare a investițiilor moderne, ce contribuie la modernizarea și dezvoltarea sectorului vitivinicol, a direcțiilor de consolidare a procesului de modernizare a sectorului. De asemenea, sunt elaborate și propuse Conceptul Strategiei investiționale și a Tabloului de bord privind modernizarea sectorului vitivinicol, care are rolul de a ghida acțiunile autorităților în direcția modernizării sectorului și Proiectul investițional model, destinat înființării plantațiilor viticole moderne cu soiuri noi.

Sectorul vitivinicol are nevoie de modernizare, de aceea caută să integreze posibilitățile nelimitate ale tehnologiilor moderne în practicile agricole, oferindu-le antreprenorilor posibilitatea de a optimiza productivitatea, de a crește eficiența, de a îmbunătăți procesul decizional și de a

minimiza impactul asupra mediului. Pentru evaluarea situației actuale privind implementarea tehnologiilor moderne/digitale, autorul propune efectuarea unui interviu aprofundat în baza chestionarului elaborat privind necesitatea și importanța implementării tehnologiilor moderne în sectorul viticol și disponibilitatea antreprenorilor pentru investiții în modernizarea lui.

Astfel, în urma interviuării am obținut o imagine de ansamblu, din care reiese importanța și necesitatea modernizării sectorului vitivinicol (figura 7). Circa 70% din cei intervievați consideră, că este necesară modernizarea sectorului vitivinicol și sunt cointeresați de implementarea tehnologiilor moderne în acest sector.

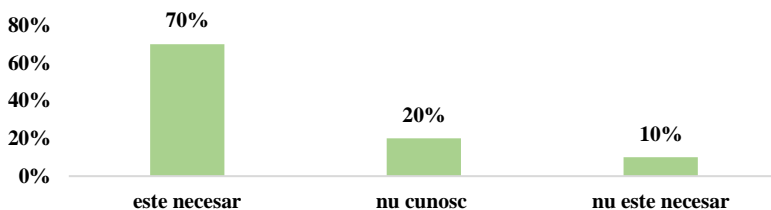

Figura 7. Nivelul percepției necesității modernizării sectorului vitivinicol.

Sursa: Elaborată de autor în baza interviuării.

De asemenea, în baza interviuării aprofundate cu antreprenorii din sector au fost *identificate principalele provocări* cu care se confruntă ei în ceea ce privește implementarea tehnologiilor moderne (figura 8).

Figura. 8 Principalele provocări privind implementarea tehnologiilor moderne

Sursa: Elaborată de autor în baza interviuării.

Drept urmare a cercetărilor efectuate *implementarea tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol* reprezintă o șansă pentru întreg sector, ceea ce permite *optimizarea costurilor și a proceselor de a crește eficiența producției*. Cu toate acestea, modernizarea sectorului vitivinicol va aduce beneficii majore pe tot parcursul etapelor lanțului valoric. Informațiile colectate pot include detalii despre recoltă, originea, descrierea geografică specifică, precum numele podgoriei, tipul de struguri, categoria de calitate sau aroma (figura 9).

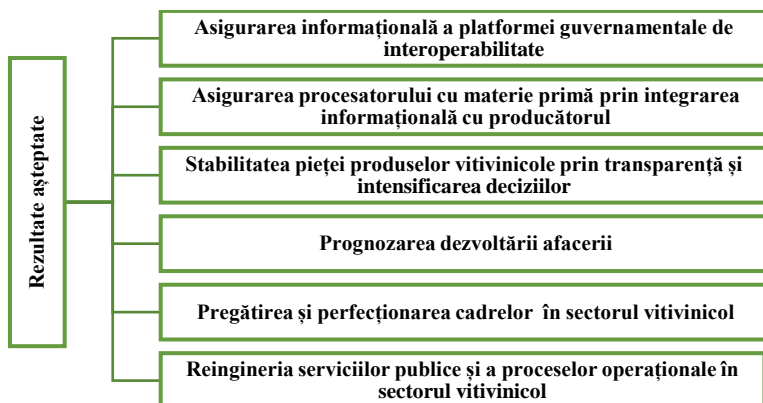

Figura 9. Rezultate așteptate de la modernizarea sectorului vitivinicol

Sursa: Elaborată de autor în baza [2; 6; 22; 25]

În viziunea noastră, modernizarea sectorului vitivinicol nu este doar despre digitalizarea proceselor existente, dar și despre regândirea operațiunilor curente în lumina noilor perspective produse de tehnologia modernă. Aceasta va permite modificarea și îmbunătățirea sectorului vitivinicol, atât la nivel operațional, cât și la nivel managerial, acționând direct și indirect în beneficiul viticultorilor și mediului de afaceri din sector (figura 10).

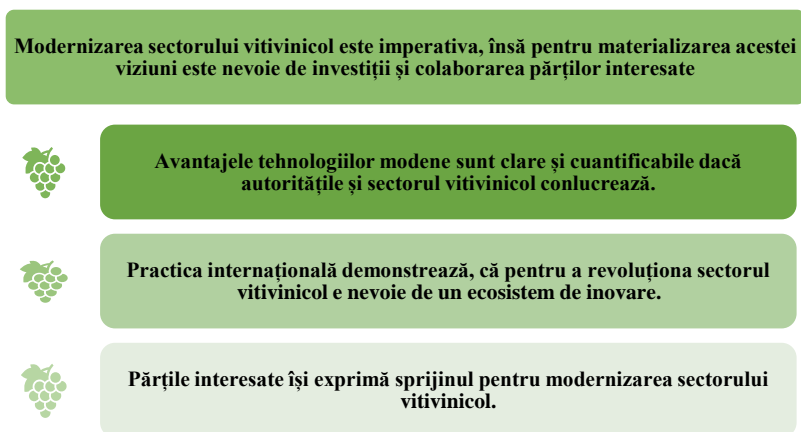

Figura 10. Premise privind modernizarea sectorului vitivinicol

Sursa: Elaborată de autor în baza [4; 6; 7; 14; 25; 29]

Cercetările au permis să concluzionăm, că implementarea tehnologiilor moderne este nouă și relativ comună pentru toate activitățile conexe ale sectorului vitivinicol, iar integrarea și

implementarea noilor practici necesită o abordare coordonată pentru a reduce obstacolele financiare și a crește cunoștințele și abilitățile în domeniu.

Cadrul de reglementare a activității sectorului vitivinicol din Republica Moldova se află în centrul politicii economice de mai multe decenii. În prezent, obiectivele de dezvoltare durabile, adoptate de Republica Moldova, implică aplicarea politicii publice adecvate și prin crearea unui mediu favorabil dezvoltării durabile și competitive.

Analiza complexă a sectorului vitivinicol conotează un șir de alte probleme, decât cele de ordin financiar: (1) lipsa diversificării piețelor de desfacere; (2) calitatea vinului și competitivitatea produselor vitivinicole inferioară; (3) lipsa marketingului și managementului corporativ; (4) relații slabe între producători și procesatori, ceea ce determină un grad scăzut de integrare atât pe verticală, cât pe și orizontală etc. De asemenea, este *necesar de menționat* și problemele legate de politica internă, perfecționarea actelor legislative și normative și adaptarea lor la cerințele UE.

Un instrument facil pentru soluționarea problemelor, fortificarea potențialului existent este Tabloul de bord. Elaborarea unui astfel de instrument susține factorii de decizie în activitatea investițională coroborată direcțiilor strategice alese/optate și include principalele soluții, orientate spre modernizarea sectorului/entității. Tabloul permite sistematizarea coordonată și integrată a acțiunilor pentru a obține nivelul așteptat de randament, o dezvoltare sustenabilă, modernizarea sectorului și conlucrarea eficientă a părților implicate (în comun cu sectorul privat, asociațiile de profil, comunitatea donatorilor, ONVV). Exemplul Tabloului de bord este reflectat mai jos.

Tabloul 3. Tabloul de bord pentru modernizarea/dezvoltarea sectorul vitivinicol

Nivel de implicare	Problemă/Constrângerea identificată	Soluție/Recomandare	Nivel de implementare
Sectorial viticultură	<ol style="list-style-type: none"> 1. Structura suprafețelor și dimensiunile nu sunt alinate la cererea pieței. 2. Obstacolele în calea consolidării. 3. Ofertă de struguri în exces cu un randament redus. 3. Lipsa soiurilor autohtone. 4. Productivitate joasă. 5. Venituri neproportionale. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eliminarea barierele în calea consolidării exploatațiilor viticole. 2. Susținerea consolidării viilor prin subvenții și ajutoare. 3. Alinierea suprafețelor podgoriilor la cerere prin reducerea ofertei inadecvate. 4. Susținerea podgoriilor și soiurilor moderne și durabile. 5. Îmbunătățirea abilităților lucrătorilor și capacităților agenților economici. 	<p>Strategie - Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Politici - Oficiul Național al Viei și Vinului; Autorități responsabile</p>
Vinificație	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stocuri de vin. 2. Infrastructura slab dezvoltată. 3. Lipsa de modernizare. 3. Reguli restrictive și slab aplicate descurajează avansarea spre sectorul Premium. 6. Gestionarea deșeurilor din producerea vinului. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reglementarea producerii și îmbunătățirea calității și eficienței vinului tradițional (vin de casă). 2. Promovarea vinului de calitate Premium. 3. Încurajarea vinărilor/comercianților de a se implica în luarea deciziilor de plantare prin contracte pe termen lung, vânzarea și cumpărarea strugurilor. 	<p>Autorități responsabile în domeniu, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Oficiul Național al Viei și Vinului.</p>

		<p>4. Introducerea unor practici moderne și durabile de producere a vinului și a stilurilor moderne de vin.</p> <p>5. Îmbunătățirea abilităților lucrătorilor.</p> <p>6. Orientarea spre noi piețe.</p>	
Probleme comune	<p>1. Suport insuficient din partea autorităților.</p> <p>2. Infrastructura slab dezvoltată.</p> <p>3. Lipsa personalului calificat.</p> <p>4. Lipsa logisticii.</p> <p>5. Relațiile contractuale dintre viticultori și vinării sunt limitate.</p> <p>6. Stabilirea prețului de procurare a strugurilor este un aspect major de tensiune în relația dintre viticultori și vinării.</p> <p>7. Discrepanță între baza științifică în asigurarea dezvoltării durabile.</p>	<p>1. Gestionarea eficientă a fondului de subvenționare.</p> <p>2. Investiții în modernizare.</p> <p>3. Servicii de consiliere/monitorizare.</p> <p>4. Educație.</p> <p>5. Cercetare în domeniu.</p> <p>6. Respectarea directivelor UE cu privire la export.</p> <p>7. Conlucrare între producătorii de struguri și procesatori.</p>	<p>Agenția de Intervenții și Plăți pentru Agricultură; Oficiul Național al Viei și Vinului. Asociațiile de producători. Fondul viei și vinului.</p>
Entitate economică	<p>1. Suprafețe de dimensiuni mici (0,5 ha).</p> <p>2. Insuficiența mijloacelor bănești proprii ale producătorilor.</p> <p>3. Lipsa de cunoștințe și competențe (în elaborarea proiectelor).</p>	<p>1. Înregistrarea viilor abandonate și neproductive, pentru a le elimina sau restructura.</p> <p>2. Adoptarea măsurilor de susținere a consolidării parcelelor de viță de vie.</p> <p>3. Eliminarea costurilor juridice și a barierelor privind consolidarea parcelelor viticole.</p> <p>4. Asigurarea asistenței în elaborarea proiectelor.</p>	<p>Asociațiile de producători. Oficiul Național al Viei și Vinului. Agenția de Intervenții și Plăți pentru Agricultură. Antreprenori.</p>

Sursa: Elaborată de autor în baza [19; 20; 12; 11].

Elaborarea conceptului strategii investiționale pentru dezvoltarea și modernizarea sectorului vitivinicol este influențată de unele aspecte ale situației politice, precum și de provocările și problemele înregistrate în sector, iar atractivitatea sectorului vitivinicol și posibilitățile de investire sunt numeroase.

Punctul de pornire în elaborarea Conceptului *Strategiei investiționale de modernizare a sectorului vitivinicol* îl reprezintă analiza diagnostic a sectorului vitivinicol din perspectiva economică și investițională. Astfel, Conceptul *Strategiei investiționale a sectorului vitivinicol*, elaborat de autor, țintește obținerea unor randamente ridicate, creșterea tehnologizării și digitalizării, diversificarea piețelor de desfacere; sustenabilitatea afacerilor sectorului; creșterea veniturilor la

angajați și implicit creșterea nivelului de trai, evidențiind și necesitatea în cunoștințe noi, educație și cercetare - acestea fiind, de fapt, direcțiile modernizării sectorului.

Conceptul *Strategiei investiționale de modernizare a sectorului vitivinicol*, este axat pe 4 piloni strategici și reprezintă un proces coerent și integrat la nivel sectorial, care cuprinde acțiuni bine definite (figura 11):

- ❖ Promovarea Republicii Moldova ca țară vitivinicolă;
- ❖ Identificarea oportunităților de export;
- ❖ Dezvoltarea durabilă, echilibrată și sustenabilă a sectorului vitivinicol;
- ❖ Educație și cercetare.

Promovarea Republicii Moldova ca țară vitivinicolă

- Poziționarea republicii ca țară vitivinicolă în rândul producătorilor de vinuri de calitate.
- Sporirea exportului de vinuri calitative.
- Identificarea noilor oportunități și piețe.
- Organizarea evenimentelor pentru inițierea a noi parteneri.
- Participarea la evenimente internaționale vitivinicole.

Identificarea oportunităților de export

- Valorificarea potențialului oferit de Acordurile de liber schimb dintre Republica Moldova și partenerii de dezvoltare.
- Conectarea cu potențialii importatori, distribuitori.
- Organizarea vizitelor, seminarelor de studii pe piața țintă.
- Dezvoltarea relațiilor cu potențialii clienți.
- Crearea a noi produse pentru piețele de export.

Dezvoltarea durabilă, echilibrată și sustenabilă a sectorului vitivinicol

- Promovarea politicii echilibrate și sustenabile, privind dezvoltarea durabilă și modernizarea sectorului vitivinicol.
- Consolidarea imaginii Republicii Moldova ca țară cu tradiții vitivinicole.
- Diversitatea piețelor de export și produselor vitivinicole.
- Crearea unei strategii de marketing și de comunicare.
- Creșterea vizibilității și sporirea prezenței produselor vitivinicole pe piețele externe.
- Dezvoltarea durabilă a sectorului vitivinicol și turismului vitivinicol.
- Susținerea afacerilor din sector prin Proiecte investiționale.

Educație și cercetare

- Atragerea tinerilor specialiști.
- Întărirea capacităților profesionale în sector.
- Maximizarea eficienței cercetării prin coordonarea programelor de studii cu sectorul vitivinicol.
- Asigurarea transferului tehnologic și învățarea continuă.

Figura 11. Conceptul Strategiei investiționale de modernizare a sectorului vitivinicol

Sursa: Elaborată de autor în baza [21; 19; 22].

Conceptul Strategiei investiționale de modernizare a sectorului vitivinicol necesită, de asemenea, un mediu de afaceri favorabil, investiții publice, dezvoltarea tehnologiilor și investiții în capitalul uman (programe de perfecționare, coaching de afaceri și ferme experimentale). Astfel, pentru realizarea acțiunilor stabilite, în opinia autorului, este necesară o colaborare strânsă între antreprenori și furnizori; ministere, agenții guvernamentale și instituții de cercetare și dezvoltare; dar și colaborare între investitori și bănci. Totodată, un factor de succes pentru implementarea conceptului este valorificarea și consolidarea capacităților antreprenoriale prin educație, perfecționarea continuă a forței de muncă, atragerea și promovarea tinerilor.

Așadar, Conceptul Strategiei investiționale de modernizare a sectorului vitivinicol, propus de autor, are rolul de a ghida acțiunile sectorului vitivinicol în direcția implementării unor tehnologii moderne, necesare pentru creșterea competitivității acestuia.

Un alt rezultat în cadrul tezei de doctorat, este *Proiectul investițional în sectorul vitivinicol*, elaborat ca suport pentru mediul de afaceri. Proiectul este orientat spre dezvoltarea și modernizarea entității vitivinicole propriu-zise, valorificând avantajele proprii pentru producerea strugurilor, imobilizând fluxuri interne, activele deținute, cunoștințele și experiența. Proiectul investițional este un suport pentru planificarea investițiilor, obținerea subvențiilor și altor mijloace financiare și tehnologice, necesare pentru implementarea acestuia. Proiectul cuprinde partea tehnică și tehnologică de producere, ceea ce reflectă transfer de tehnologii, partea organizațională, care permite un management facil și integrat, ținând cont de tehnologiile noi implementate și partea financiară - ca suport pentru argumentarea eficienței și bază pentru a lua decizii prompte, bazate pe dovezi.

Proiectul investițional oferă descrierea detaliată a activității operaționale, prezintă rezultatele activității economice și reflectă poziționarea lanțului valoric al afacerii în raport cu rezultatele financiare [9]. Analiza de fezabilitate a proiectului are la bază calcularea principalilor indicatori de eficiență: tradiționali și financiari. Indicatorii financiari ca bază pentru decizia investițională sunt: *Valoarea actualizată netă*, *Indicatorul de profitabilitate*, *Rata internă de rentabilitate* și *Termenul de recuperate* (a se vedea tabelul 4).

Tabelul 4. Indicatori de eficiență a proiectului investițional

N/o	Rezultatele prin Indicatori de analiză a eficienței investițiilor	
1.	<i>Valoarea investiției, lei</i>	2 447 580,3
2.	<i>Venitul din vânzări, lei/an</i>	600 000
3.	<i>Valoarea actualizată netă, lei</i>	660 277,45
4.	<i>Indicatorul de profitabilitate, %</i>	23,34
5.	<i>Rata internă de rentabilitate, %</i>	12,67
6.	<i>Termenul de recuperate, ani</i>	16

Sursa: Elaborat de autor.

În rezultatul estimărilor putem concluziona, că Proiectul investițional în sectorul vitivinicol este unul fezabil și avantajos din punct de vedere tehnologic și tehnic. Totodată, în cadrul Proiectului investițional este reflectată și gestiunea riscurilor, astfel, evidențiem, că unele obstacule/riscuri ale afacerii nu influențează eficiența economică a acestuia.

Impactul proiectului investițional este semnificativ. Implementarea unor astfel de proiecte investiționale va contribui la modernizarea afacerilor, trecerea la noi tehnologii, atragerea de inovații în sector. Totodată, creșterea performanțelor în afacerile vitivinicole condiționează modernizarea

sectorului, transpusă în Conceptul Strategiei investiționale. Aceste instrumente sunt integrate pentru a asigura buna implementare a lor.

Dacă viziunea *Conceptului Strategiei investiționale* este modernizarea și dezvoltarea durabilă a sectorului vitivinicol, a entității agricole, fixată pe lanțul valoric cu un potențial sporit, prietenos cu mediul, cu piețe de desfacere stabile, prețuri competitive și condiții mai bune de trai în mediul rural, *Proiectul investițional* vine în ajutorul fermierilor, tinerilor antreprenori, care sunt interesați să dezvolte afaceri, studenților – ca programe de studii din domeniul horticol și economic. De asemenea, poate servi ca suport metodologic la elaborarea planurilor de afaceri în sectorul vitivinicol.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În rezultatul cercetărilor efectuate, autorul a constatat, că aspectele specifice strategiilor investiționale și investițiilor de modernizare în sectorul vitivinicol din Republica Moldova au fost studiate parțial de unii autori autohtoni și străini. În acest context, în lucrare a fost realizată abordarea complexă, care consolidează fundamentarea teoretică și metodologică a strategiilor investiționale de modernizare a sectorului vitivinicol, fiind puse accent pe capacitatea de evaluare a activității investiționale, determinarea direcțiilor activității investiționale, orientate către modernizarea sectorului, planificarea strategică și economică a investițiilor, sporirea avantajelor competitive de modernizare a sectorului sau afacerilor vitivinicole.

Atingerea obiectivelor menționate, ce vizează realizarea cercetărilor teoretice, metodologice și aplicative referitoare la tema abordată, permit prezentarea următoarelor **rezultate:**

- ❖ Identificarea și formularea elementelor de bază ale strategiei investiționale, care au servit ca suport și au permis autorului dezvoltarea conceptului de strategie investițională a sectorului vitivinicol (parag. 1.1, pag. 21) sistematizat și argumentat.
- ❖ Elaborarea unei noi viziuni în clasificarea investițiilor durabile de modernizare a sectorului vitivinicol (parag. 1.2, pag. 31), importante pentru acest sector, ceea ce scoate în evidență beneficiile, care rezultă din realizarea programelor de dezvoltare durabilă.
- ❖ Definirea conceptului de modernizare a sectorul vitivinicol și clasificarea procesului de modernizare (parag. 1.3, pag. 44). Elucidarea instrumentelor privind modernizarea sectorului vitivinicol, prin realizarea unei cercetări ample, a scos în evidență importanța tehnologiilor moderne și a modernizării sectorului în contextul dezvoltării regionale, necesitatea resurselor economico-financiare și umane pentru implementarea inovațiilor, cât și eficiența implementării acestora în practică prin diferite metode.
- ❖ Diagnosticarea strategică a sectorului vitivinicol din Republica Moldova, a permis autorului crearea Tabloului de bord (parag. 3.3, pag. 105) al sectorului vitivinicol factorii de decizie în activitatea investițională coroborată direcțiilor strategice alese/optate și includerea principalelor soluții orientate spre modernizarea sectorului/entității.
- ❖ Elaborarea Conceptului Strategiei investiționale privind modernizarea sectorului vitivinicol (parag. 3.3, pag 115) va duce la dezvoltarea/modernizarea sectorului/întreprinderii și proiectarea recomandărilor pentru soluționarea problemelor și provocărilor identificate în sectorul vitivinicol pentru dezvoltarea strategică a sectorului prin investiții în modernizare, atât la nivel de sector, cât și entitate economică.
- ❖ Elaborarea și argumentarea economico-financiară a Proiectului investițional pentru înființarea plantațiilor viticole, (parag. 3.3, pag. 116), orientat spre dezvoltarea întreprinderii propriu-zise cu valorificarea avantajelor proprii pentru producerea strugurilor, generând fluxuri interne (în cadrul structurii organizatorice) de bunuri, cunoștințe, transfer de tehnologie etc., care susține modernizarea sectorului, prin investiții.

Cercetările efectuate, precum și rezultatele obținute de către autor, au permis formularea următoarelor **concluzii generale**:

1. Totalizarea abordărilor conceptuale ale strategiilor investiționale și a investițiilor în cadrul sectorului vitivinicol a conturat relevanța activității investiționale ca o importantă formă de promovare a progresului tehnic prin re tehnologizare, cu mașini, echipamente moderne, dezvoltare tehnologică, digitală și inovațională, mecanisme, ce asigură îmbunătățirea proceselor tehnologice și atingerea obiectivelor propuse. (Capit. 1, parag. 1.1; 1.2).

2. Studiarea literaturii de specialitate în domeniu a evidențiat, că analiza investițiilor la nivel sectorial trebuie făcută cu mare acuratețe, în special, a investițiilor, care își propun modernizarea strategică, iar pe această cale creșterea performanței și a competitivității, dat fiind factorii și laturile complexe ale investițiilor și strategiilor investiționale, legăturile de cauzalitate generate de procesul de investire, factorii de mediu și riscul asociat acestui proces. Autorul a sistematizat teoriile investiționale și a constatat rolul crucial adus la modernizarea sectorului vitivinicol, re tehnologizarea prin tehnică modernă a proceselor de producție, trecerea de la modelul bazat pe ofertă la un model orientat spre cerere, necesar pentru a concura pe piața mondială a vinului. (Capit. 1, parag. 1.2; 1.3).

3. Analiza detaliată a conceptului de strategie investițională demonstrează, că acesta este recunoscut ca un aspect fundamental atât în mediul academic, cât și în cel practic. Studiile și expertizele în acest domeniu extind cunoștințele despre strategiile investiționale dincolo de limitele afacerilor tradiționale, adăugând noi dimensiuni și forme de abordare (Capit. 1, parag. 1.1; 1.2).

4. Analizând conceptul de „strategie” observăm, că toate noțiunile țin de scopuri și obiective, care fac apel la elemente de acțiune, la politici și planuri, necesare pentru atingerea scopului. Autorul vine cu propria noțiune cu referire la conceptul de strategie, expunând-o ca un scenariu sau un parcurs bine definit, care include direcții, procese, acțiuni (dar și un mix de activități) proiectate pe termen mediu și/sau lung pentru a obține rezultate scontate optime, prin valorificarea inteligență și durabilă a resursele existente urmând diligent lanțul valoric intrinsec (al afacerii). Noțiunea propusă implică elemente de acțiune, accentuează termenul și obiectivele stabilite anterior, concretizate prin obținerea rezultatelor competitive preconizate. (Capit. 1, parag. 1.1).

5. Abordarea strategiilor investiționale din perspectivă durabilă conturează legătura de cauzalitate dintre alocarea și utilizarea diligentă a resurselor și beneficiile, ce urmează să fie înregistrate pe termen lung, iar concepția ecologică trebuie să fie un criteriu de bază la estimările efectelor și/sau beneficiilor economice. Astfel, s-a demonstrat, că investițiile durabile de modernizare a sectorului vitivinicol sunt alocate pentru a asigura o dezvoltare sustenabilă a sectorului vitivinicol, care implică costuri investiționale specifice, precum procurarea echipamentelor performante cu un impact redus asupra mediului înconjurător, mijloace circulante, calificarea, recalificarea și perfecționarea forței de muncă, cheltuieli pentru protecția mediului etc. (Capit. 1, parag. 1.2).

6. Diagnosticarea sectorului vitivinicol a dovedit, că agenții economici din acest sector au fost susținuți și încurajați prin diferite instrumente și pârghii economico-financiare, iar acestea s-au dovedit a fi benefice pentru dezvoltarea unei afaceri eficiente și competitive în acest sector. De aceea, autorul consideră, că înainte de a demara un proiect investițional, în special - în sectorul viticol, este necesar de a efectua o evaluare comprehensivă a situației financiare, a oportunităților și riscurilor existente atât la momentul lansării proiectului, cât și pe parcursul exploatarei, identificând posibilitățile reale de imobilizare a investițiilor. (Capit. 2, parag. 2.2).

7. Analiza comparativă a indicatorilor de dezvoltare și creștere economică a sectorului viticol și vinicol ne permite să conchidem, că, sectorul vitivinicol în perioada 2010-2021, înregistrează următoarele tendințe medii anuale:

- productivitatea plantațiilor viticole pe rod-cu 2,1% ;
- recolta de struguri pentru masă – cu 2,6% ;

- exportul strugurilor pentru masă - cu 7,1%;
- volumul exportului vinului din struguri – cu 6,3%;
- veniturile din exportul băuturilor alcoolice - cu 0,2%. (Capit. 2, parag. 2.1).

8. Competitivitatea unui produs este determinată de totalitatea caracteristicilor de consum și valorice, care determină succesul acestuia pe piața internă, cât și pe cea externă, iar pe parcursul ultimilor ani se atestă o îmbunătățire a calității și competitivității produselor, fapt ce a contribuit la creșterea prețului produselor vitivinicole. Pentru a accesa piețele externe, a îmbunătăți productivitatea și a valorifica corespunzător potențialul agricol, viticultorii necesită utilizarea tehnologiilor moderne, adoptarea inovațiilor și implementarea unor abordări noi în ceea ce privește atragerea și gestionarea investițiilor în acest sector. (Capit. 2, parag. 2.1).

9. Diagnosticarea sectorului vitivinicol al Republicii Moldova din perspectiva investițiilor denotă, că agricultura este susținută, inclusiv prin subvenții. Cheltuielile bugetare, alocate sectorului constituie 2,1% din total cheltuieli, iar în ultimii doi ani alocațiile pentru agricultură, prevăzute în buget, au crescut semnificativ. Astfel, în a.2021 în bugetul de stat au fost alocate 2,0 miliarde lei comparativ cu anii 2017-2020, când din bugetul de stat erau prevăzute cheltuieli între 1,36 și 1,89 miliarde lei pentru agricultură. Această situație ne permite să afirmăm, că investițiile și alocațiile financiare au fost direcționate spre modernizarea sectorului vitivinicol, iar prin aceasta s-a contribuit la crearea locurilor noi de muncă, generarea veniturilor pentru populația din sectorul agricol și susținerea performanței pentru afacerile din acest sector. (Capit. 2, parag. 2.2).

10. În baza analizei s-a constatat, că finanțarea sectorului vitivinicol a crescut semnificativ în ultimii ani, în special, datorită fondurilor, alocate de donatorii externi, programelor și proiectelor, care susțin dezvoltarea și modernizarea sectorului. Este important de menționat, că odată cu mărirea volumului de finanțare a sectorului vitivinicol, trebuie să crească și eficiența utilizării fondurilor, iar realizarea noilor programe, planificarea strategică a investițiilor și valorificarea prudentă a acestora va impulsiona modernizarea și va crește impactul atât la nivel de afaceri, cât și la nivel de sector. (Capit. 2, parag. 2.2).

11. Din punct de vedere strategic, pentru implementarea tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol, autorul propune preluarea celor mai bune practici din UE, prioritare fiind tehnologiile moderne, aplicate în managementul producției. Utilizarea lor în sectorul vitivinicol din Republica Moldova va îmbunătăți condițiile de lucru pentru fermieri, va reduce impactul negativ asupra mediului și va asigura o rentabilitate mult mai sporită a entităților din sector. (Capit. 2, parag. 2.3).

12. Studiarea profundă și complexă a sectorului vitivinicol a evidențiat, că finanțarea noilor tehnologii sunt cauzate de lipsa de experiență și abilități în elaborarea studiilor de fezabilitate (proiectelor investiționale). Ca urmare, s-a elaborat și publicat ghidul "Proiectul investițional model - înființarea plantațiilor viticole și producerea strugurilor de masă de calitate", orientat spre dezvoltarea/modernizarea întreprinderii propriu-zise, valorificând avantajele proprii pentru producerea strugurilor, generând fluxuri interne (în cadrul structurii organizatorice) de bunuri, cunoștințe, transfer de tehnologie etc. (Capit. 3, parag. 3.1; 3.3).

13. Modernizarea sectorului vitivinicol înseamnă integrarea tehnologiilor digitale în toate direcțiile vitivinicole pentru a adăuga valoare produselor, pentru a schimba mecanismul de funcționare și procesele de producție, lanțul de aprovizionare, creșterea competențelor angajaților și antreprenori. Astfel, putem menționa, că implementarea sistemului modern în sectorul vitivinicol este o șansă pentru întreg sectorul, o transformare, care va aduce productivitate, eficiență și transparență întregului sector, iar prin aceasta se vor genera noi modele de afaceri pe piața locală, care vor majora competitivitatea țării la nivel global. (Capit. 3, parag. 3.3).

În contextul celor expuse mai sus, **problema științifică importantă soluționată** în domeniul de cercetare constă în fundamentarea științifică și metodologică a strategiei investiționale și proiectului

investițional, orientat spre modernizarea sectorului vitivinicol, ca instrument pentru atragerea investițiilor, ceea ce generează plus valoare la nivel de entitate economică și sector, asigurând dezvoltarea durabilă.

Soluționarea problemei subscrise temei cercetării a permis autorului formularea **următoarelor recomandări:**

1. Obiectivul general al sectorului vitivinicol este restructurarea calitativă a potențialului de producere și alinierea structurii podgoriilor la cererea piețelor internaționale. În acest scop se propune ca ONVV să monitorizeze subvențiile și ajutoarele, care trebuie utilizate cu grijă și precauție, aplicate doar pentru a-i ajuta pe viticultori să se orienteze spre moduri de operare reușite, dar nu pentru a perpetua practicile învechite, neeconomicoase sau inadecvate. (Capit. 3, parag. 3.2).

2. Se propune AIPA ca subvențiile din cadrul sectorului vitivinicol să fie orientate spre un nou mecanism de tipul subvenții inteligente - scopul acestor subvenții ar fi subvenționarea noilor tehnologii în vederea creșterii eficienței resurselor și îmbunătățirii competitivității prin dezvoltarea unor produse de calitate și cu valoare adăugată înaltă; prin dezvoltarea și utilizarea IT, prin investiții în formarea profesională și utilizarea rezultatelor cercetării. (Capit. 3, parag. 3.2).

3. Modernizarea și dezvoltarea sectorului vitivinicol trebuie să fie orientat spre un model internațional condus de piață, astfel, îmbunătățind reputația vinului moldovenesc, ceea ce va permite o schimbare fundamentală în relația dintre agenții economici și guvern, aplicând Conceptul Strategiei investiționale elaborată de autor. (Capit. 3, parag. 3.3).

4. Pentru modernizarea sectorului vitivinicol este nevoie de subvenționarea activităților investiționale, legate de crearea unităților de procesare și manipulare a producției, dotate cu tehnică și utilaj performant, crearea infrastructurii de colectare modernă. În vederea creșterii productivității și competitivității sectorului vitivinicol, asigurarea veniturilor echitabile pentru viticultori, se propune ONVV din Republica Moldova și entităților să acorde plăți directe, în funcție de soi și randamentul mediu la ha. (Capit. 3, parag. 3.2).

5. Accelerarea dezvoltării și modernizării afacerii în sectorul vitivinicol și a sectorului per ansamblu prin aplicarea Proiect investițional pentru înființarea plantațiilor viticole moderne, care își propun dezvoltarea și modernizarea afacerii, atragerea investițiilor în afaceri sau pentru obținerea subvențiilor. (Capit. 3, parag. 3.3).

6. Pentru modernizarea sectorului vitivinicol prin implementarea tehnologiilor moderne, se propune autorităților de a organiza o platformă de mentorat și asistență a sectorului vitivinicol pentru implementarea soluțiilor tehnologice și amplificarea proceselor de inovare.

7. Instruirea și dezvoltarea capacităților antreprenorilor din sectorul vitivinicol prin pregătirea profesională continuă prin programe educaționale, de formare sau consultanță etc. în domeniul respectiv (cauza: nivel insuficient de pregătire profesională a antreprenorilor).

8. Cu privire la restructurarea și modernizarea sectorului vitivinicol, alinierea la cerințele și practicile internaționale, producătorilor vitivinicoli se recomandă:

- reînnoirea plantațiilor viticole cu soiuri rentabile;
- diversificarea sortimentului de soiuri, rezistente, cu o productivitate înaltă la ha, sporind competitivitatea și calitatea produselor vitivinicole;
- crearea condițiilor favorabile pentru micii producători;
- diversificarea piețelor; stimularea investițiilor.

Aplicarea recomandărilor, elaborate de autor, va permite sectorului vitivinicol să devină competitiv pe piețele externe și să contribuie la dezvoltarea durabilă a sectorului prin investiții în modernizare atât la nivel de sector, cât și entitate economică.

BIBLIOGRAFIA

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Chișinău: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2022. [online]. [citat 18.07.2022]. Disponibil: https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Anuar_statistic_2022.pdf
2. AMARFII-RAILEAN, N., PERCIUN, R., SHVEDA, N. Industry 4.0 versus Agriculture. Development perspectives of agriculture in the Republic of Moldova by assimilating digital technologies. În: Cogito. 2020, vol. XII, no. 4, december, pp. 178-200. ISSN 2247-9384, ISSN-L 2068-6706 [citat 12.02.2022]. Disponibil: <https://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1492>
3. BURJA C. Eficiența investițiilor alocate dezvoltării durabile [online]. [citat 09.09.2020]. Disponibil: <https://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/820062/10.pdf>
4. BOINCEAN, B. Asigurarea dezvoltării durabile a sectorului agrar din Republica Moldova prin modernizare ecologică. În: NooSfera. 2014, nr 10-11, pp. 91-103. ISSN 1857-3517 [citat 14.07.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/33484
5. COMTRADE. Our technology can shape your world [citat 10.11.2022]. Disponibil: <https://www.comtrade.com>
6. DEICHMANN, U., APARAJITA, G., DEEPAK, M. Will Digital Technologies Transform Agriculture in Developing Countries? În: Policy Research Working Paper Seriens 7669, Paper is funded by the Knowledge for Change Program (KCP). Washington, D.C.: World Bank Group. 2016 [citat 14.12.2019]. [online]. World Bank Group. 2016. Disponibil: <https://documents.worldbank.org/curated/en/481581468194054206/Will-digital-technologies-transform-agriculture-in-developing-countries> DOI:10.1111/agec.12300
7. IACOB, G. Modernizare – Europeanism. Vol. I. Ritmul și strategia modernizării. Iași, 1995. 298 p. ISBN 973-9149-63-4.
8. IAȚIȘIN, T. Proiectul investițional model – înființarea plantațiilor viticole și producerea strugurilor de masă de calitate: cazul „Moldova-prim” SRL. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: INCE, 2020, 107 p. ISBN 978-9975-3463-6-8.
9. IAȚIȘIN, T. Evoluția exporturilor de vin din Republica Moldova. În: Experience. Knowledge. Contemporary Challenges. Romania in the Year of the Centenary. The European and global socio-economic Context: international symposium, 3rd edition, december 13th-14th, 2018. București: Universitatea ARTIFEX, 2018, pp. 447-454. ISBN 978- 606-8716-43-5.
10. IAȚIȘIN, T. Piața vinului: analiză și tendințe. În: Experiență. Cunoaștere. Provocări contemporane. În repere și provocări ale dezvoltării economico-sociale: simpozionul internațional, ediția II, 24-25 May 2018. Universitatea Artifex, București. București, 2018, pp. 173-182. ISBN 978-606-8716-39-45.
11. IAȚIȘIN, T. Proiectul investițional model – înființarea plantațiilor viticole și producerea strugurilor de masă de calitate: cazul „Moldova-prim” SRL. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: INCE, 2020, 107 p. ISBN 978-9975-3463-6-8.
12. IAȚIȘIN, T. Susținerea sectorului vitivinicol din Republica Moldova. În: Dezvoltarea durabilă a agriculturii și a spațiului rural din perspectiva politicii agricole comune: sesiunea științifică internațională, București: Editura Academiei Române, 2020, pp. 134-140. ISBN 978-973-27-3263-2.
13. IAȚIȘIN, T. Tendințe digitale în sectorul vitivinicol. In: Economic growth in the conditions of globalization: conference proceedings: international scientific-practical conference, XVIth edition, October 12-13, 2022. Chișinău: INCE, 2022, vol. I, pp. 437-443. ISBN 978-9975-3583-7-8; ISBN 978-9975-3583-8-5. <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.II.2022.16.17>
14. KU, L., SERNA, I., by. New Agriculture Technology in Modern Farming. 2023, 25 april [online]. [citat 11.02.2022]. Disponibil: <https://www.pluginplaytechcenter.com/resources/new-agriculture-technology-modern-farming/>
15. LEBEDEVA, O. I., GAFIYATOV, I. Z. Organization of effective land use in the framework of the „green economy”. În: Problems of the modern economy.

- 2015, no. 1 (53). [online]. [citat 11.02.2022]. Disponibil: Организация эффективного землепользования в рамках «Зеленой экономики» (cyberleninka.ru)
16. Legea viei și vinului: nr. 57 din 10-03-2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2006, nr. 64-68, art. 314. [online]. [citat 03.03.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107378&lang=ro
 17. Lege cu privire la principiile de subvenționare în dezvoltarea agriculturii și mediului rural: nr. 276 din 16.12.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2017, nr. 67-71, art. 93. [online]. [citat 19.04.2022]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125183&lang=ro
 18. MINISTERUL AGRICULTURII ȘI INDUSTRIEI ALIMENTARE. Raport 2017 Programul Filiera Vinului Iurie Brumare.doc. [online]. [citat 19.12.2022]. Disponibil: <https://www.madrm.gov.md/ro/content/rapoarte>
 19. MINISTERUL AGRICULTURII ȘI INDUSTRIEI ALIMENTARE. Raport anual 2020 Proiectul Livada Moldovei. [online]. [citat 11.11.2022]. Disponibil: <https://livada-moldovei.md/wp-content/uploads/2021/02/FGM-Annual-Activity-Report-of-31.12.2020.pdf>
 20. MINISTERUL AGRICULTURII, DEZVOLTĂRII REGIONALE ȘI MEDIULUI. Raport privind utilizarea mijloacelor financiare ale Fondului Viei și Vinului. 2019. [online]. [citat 11.11.2022]. Disponibil: <https://madrm.gov.md>
 21. OFICIUL NAȚIONAL AL VIEI ȘI VINULUI. Raport anual. Chișinău, 2020. 38 p. [online]. Chișinău, 2020. [citat 20.05.2022]. Disponibil: <https://wineofmoldova.com/wp-content/uploads/2021/10/RAPORT-ANUAL-ONVV-pentru-anul-2020.pdf>
 22. Tehnologii moderne în agricultură. Tehnologii inovatoare în agricultură. [online]. [citat 15.10.2021]. Disponibil: <https://hanyndra.ru/ro/svidetelstvo-o-brake/sovremennye-tehnologii-vselskom-hozyaistve-innovacionnye-tehnologii-v.html>
 23. TIMOFTI, E., IAȚIȘIN, T., CERETEU, R. Analiza nivelului de dezvoltare și creștere economică a sectorului vitivinicol din Republica Moldova. În: Creșterea economică în condițiile globalizării: bunăstare și incluziune socială = Economic growth in conditions of globalization: welfare and social inclusion: conferință științifico-practică, ediția a XIV-a, 10-11 octombrie 2019. Chișinău: INCE, 2019, vol. I, pp. 252-258. ISBN 978-9975-3305-6-Disponibil: https://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/877/1/Analiza_nivelului_de_dezvoltare_si_crestere_economica_a_sectorului_vitivinicol_din_Republica_Moldova.pdf
 24. TIMUȘ, A., TIMUȘ, A. Aspectele sociale ale investițiilor durabile: realizări și perspective. În: Experience. Knowledge. Contemporary Challenges „Opportunities for changig the Economic-Social Realities of the World”: International Symposium, 26th-27th, May, 2022. Artifex University of Bucharest. Bucharest, 2022. [citat 07.10.2022]. Disponibil: https://dspace.ince.md.../bitstream.../Aspectele_sociale_ale...
 25. Tendințe digitale aplicate în sectorul viei de vie și vinului. Un studiu cuprinzător privind digitalizarea sectorului. [online]. [citat 11.12.2022]. Disponibil: https://www.onvppv.ro/sites/default/files/20220324_digital_world_2021_oiv.pdf
 26. Strategia Națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2023-2030 [citat 16.03.2022] Disponibil: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-03-nu-864-maia-2022.pdf>
 27. STRATEGIA VINUL MOLDOVEI 2020-2030. Proiect. [online]. [citat 09.12.2022]. Disponibil: <https://livada-moldovei.md/download/stategia-vinului-2020-2030/>
 28. IAȚIȘIN, T., ȚIRLEA, M.R., KOZAK, I. Actual trends of wine sector in the world and EU. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2018, nr. 1, pp. 91-100. ISSN 1857-4130 Disponibil: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/651>
 29. IAȚIȘIN, T., COLESNICOVA, T., ȘUȘU-ȚURCAN, A. Modernization of wine sector in the context of innovative economy. In: Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development. 2014, vol. 14, issue 2, pp. 141-147. ISSN 2284-7995; E-ISSN 2285-3952 Disponibil: http://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol4_2/art24.pdf

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Monografii

1. COLESANICOVA Tatiana; **IAȚIȘIN, Tatiana** (2014) *Tendențe în dezvoltarea turismului vitivinicol în Republica Moldova*. Monografie. Institutul Național de Cercetări Economice, Academia de Științe a Moldovei. – Chișinău: INCE, 2014 -177 pag. ISBN 978-9975-3032-2-4. 6,6 c.a. <http://catalog.bnrm.md/opac/author/766171.jsessionid=3DA85BBBB00CB37AA587CFB5BC9F2E75>

Ghid științific practic

2. **IAȚIȘIN Tatiana**. (2020). *Proiectul investițional de tip model pentru sectorul agrar – plantații viticole, struguri de masă*, Ch., INCE, 2020 – 108 pag. ISBN 978-9975-3463-6-8. 13.c.a. Disponibil link-ul: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/98-105_13.pdf

Articole în reviste științifice, în reviste din bazele de date Web of Science și SCOPUS

3. **IAȚIȘIN Tatiana**, COLESNICOVA Tatiana. (2017) *Analysis of obstacles on wine tourism development in the Republic of Moldova*. Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development", Vol. 17 ISSUE 2, PRINT ISSN 2284-7995, 173-176. 0.47 c.a. Disponibil link-ul: http://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.17_2/Art23.pdf,
4. **IAȚIȘIN Tatiana**, COLESNICOVA Tatiana, CIOBANU M. (2018) *International experience in the field of supporting the wine tourism*. Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development", Vol. 18 ISSUE 2, PRINT ISSN 2284-7995, 233-240. 0.59 c.a. Disponibil link-ul: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.18_2/volume_18_2_2018.pdf https://www.researchgate.net/publication/326672437_INTERNATIONAL_EXPERIENCE_IN_THE_FIELD_OF_SUPPORTING_THE_WINE_TOURISM
5. **IAȚIȘIN Tatiana**. (2022) *Economic efficiency of the table grapes sector*. Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development", Vol. 22 ISSUE 2, 2022, PRINT ISSN 2284-7995, 417-424. 0.71 c.a. Disponibil link-ul: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.22_2/volume_22_2_2022.pdf

în reviste din străinătate recunoscute

6. TIMOFTI Cristina, **IAȚIȘIN Tatiana**. (2013) *Analysis and forecast of financial results in the vineyard farms in Moldova*. Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development", Vol. 13 ISSUE 2, PRINT ISSN 2284-7995, 417-420. Disponibil link-ul: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.XIII_2/Art69.pdf
7. **IAȚIȘIN Tatiana**, COLESNICOVA, Tatiana, ȘUȘU-ȚURCAN, Aurelia (2014) *Modernization of wine sector in the context of innovative economy*. În: University of Agronomic Sciences and Veterinary Medicine of Bucharest, Faculty of Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development. Volume 14, Issue 2/2014, pp. 141-147. ISSN 2284-7995; E-ISSN 2285-3952, 0,53 c.a. Disponibil link-ul: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol4_2/vol4_2.pdf
8. **IAȚIȘIN Tatiana**, COLESNICOVA, Tatiana. (2015) *Current situation and prospects of the labour organization in wine and grape industry in the Republic of Moldova*. In: Scientific Papers. Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development. București, 2015, vol.15, issue 2, pp. 151-154. PRINT ISSN 2284-7995; E-ISSN 2285-3952. Disponibil link-ul: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1169>, https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol15_2/vol15_2.pdf

2.3. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil

9. **IAȚIȘIN Tatiana**, COLESNICOVA, Tatiana. (2012) *Dezvoltarea forței de muncă în sectorul vitivinicol a Republicii Moldova = Labour force development in wine and grape industry in the Republic of Moldova*. In: Economie și Sociologie = Economy and Sociology. 2012, nr. 4, pp. 160-165. ISSN 1857-4130. (cat.B), Disponibil link-ul: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/351>, https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/20732

10. **IATISIN Tatiana**, TIRLEA, Mariana Rodica, KOZAK, Iurii. *Actual trends of wine sector in the world and EU*. (2018) In: *Economie și Sociologie = Economy and Sociology*. 2018, nr. 1, pp. 91-100. ISSN 1857-4130. – 0,6 c.a., (cat. B). Disponibil link-ul: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/651>
<http://catalog.bnrm.md/opac/author/766171;jsessionid=3DA85BBBB0CB37AA587CFB5BC9F2E75>
11. **IAȚIȘIN Tatiana**. *Turismul vitivinicol - factor important în dezvoltarea viticulturii*. In: *Analele Institutului de Economie, Finanțe și Statistică*. 2012, pp. 60-63. ISSN 1857-3630; ISBN 978-9975-4326-6-5. Disponibil link-ul: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/378>,
https://ibn.idsi.md/author_articles/12943?collection=544&page=2
<http://catalog.bnrm.md/opac/author/766171;jsessionid=3DA85BBBB0CB37AA587CFB5BC9F2E75>
- Articole în culegeri științifice, în lucrările conferințelor științifice internaționale (peste hotare)**
12. **ЯЦИШИН Татьяна**, КОЛЕСНИКОВА Татьяна (2014) Аспекты государственного регулирования рынка продукции виноградарства в Республике Молдова. В: "Социально-экономические и финансовые механизмы обеспечения инновационного развития экономики" тезисы докладов, IV Международная научно-практическая конференция, Белорусский государственный университет, Государственный институт управления и социальных технологий БГУ, Черкасский национальный университет им. Богдана Хмельницкого 2-3 октября 2014 года, г. Минск, Республика Беларусь. Минск: ГИУСТ БГУ, 2014, - 192 с., ISBN 978-985-491-134-2, стр. 137-138 0,2 с.а. Disponibil link-ul: <https://core.ac.uk/download/pdf/38539763.pdf>,
https://core.ac.uk/display/38539763?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1
13. ДОГА В.; КОЛЕСНИКОВА Татьяна.; **ЯЦИШИН Татьяна**. (2015) Перспективы расширения видов занятости в сельской местности Республики Молдова на основе альтернативных форм труда. Conferința internațională științifico-practică "Розвиток агропромислового виробництва та сільських територій України: проблеми та рішення" 18-19 червня 2015 р., м. Одеса, Україна. Стр. 27-33. УДК 332.122:338.43:338.224.47
14. **IAȚIȘIN Tatiana**. (2018) *Piața vinului: analiză și tendințe. În: „Repere și provocări ale dezvoltării economico-sociale”*. Simpozionul Internațional „Experiență. Cunoaștere. Provocări contemporane – ediția a II-a”, Universitatea “ARTIFEX” București, România, 24-25 mai 2018. – 558 p., ISBN 978-606-8716-39-45, pp. 173-182. 0,37c.a. Disponibil link-ul: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1358>,
<https://www.artifex.org.ro/cercetare/simpozioane/>
15. **IAȚIȘIN Tatiana**. (2018) *Evoluția exporturilor de vin din Republica Moldova*. In: *Experience. Knowledge. Contemporary Challenges „Romania in the Year of the Centenary. The European and global socio-economic Context”*: international symposium, 3rd edition, 13th-14th december, 2018. Artifex University of Bucharest. Bucharest, 2018, pp. 447-454. ISBN 978-606-8716-43-5.0,24 c.a. Disponibil link-ul: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1319>,
<https://www.artifex.org.ro/cercetare/simpozioane/>
16. **IAȚIȘIN Tatiana**. (2019) *Analiza internațională a pieței vinului*. In: *Experience. Knowledge. Contemporary Challenges „Necessity of new Economic-Social Paradigms in the current globalization Context”*: international symposium, 4th edition, 23rd - 24th, May, 2019. Artifex University of Bucharest. Bucharest, 2019, pp. 436-443. ISBN 978-606-8716-44 -2. Disponibil link-ul: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1358>,
<https://www.artifex.org.ro/cercetare/simpozioane/>
17. **IAȚIȘIN Tatiana**. (2019) *Rolul inovațiilor în dezvoltarea și modernizarea sectorului vitivinicol*. In: *Experience. Knowledge. Contemporary Challenges „Innovative economic-social Approaches in the Knowledge Society”*: international symposium, 5th edition, 12th-13th, December, 2019. Artifex

- University of Bucharest. Bucharest, 2019, pp. 596-604. ISBN 978-606-8716-50-3. Disponibil link-ul: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1376>, <https://www.artifex.org.ro/cercetare/simpozioane/>
18. **IAȚIȘIN Tatiana.** (2020) *Susținerea sectorului vitivinicol din Republica Moldova*. În: Dezvoltarea durabilă a agriculturii și a spațiului rural din perspectiva politicii agricole comune", - București: Editura Academiei Române, 2020 ISBN 978-973-27-3263-2
19. **IAȚIȘIN Tatiana.** (2022) *Evoluția exportului de striguri de masă*. In: Experience. Knowledge. Contemporary Challenges „Opportunities for changing the Economic Social Realities of the World”: international symposium, 10th edition, May 26th-27th, 2022. Artifex University of Bucharest. Bucharest, 2022, pp. 273-280. ISBN 978-606-8716-66-4. Disponibil link-ul: <https://www.artifex.org.ro/cercetare/simpozioane/>
- în lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova)**
20. TIMOFTI Elena; **IAȚIȘIN Tatiana.**; CERETEU, Radion (2019) *Analiza nivelului de dezvoltare și creștere economică a sectorului vitivinicol din Republica Moldova*. În: Economic growth in conditions of globalization: welfare and social inclusion: The 14th edition, International Conference on teoretica land Applied Economic Practices from 11-12 octombrie 2019. Ch.: INCE, Vol. I. -2019. - 371 p. ISBN 978-9975-3305-6-5, pp. 252-259. 0,45 c.a. Disponibil link-ul: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/86283, <http://catalog.bnrm.md/opac/author/766171.jsessionid=3DA85BBBB00CB37AA587CFB5BC9F2E75>
21. **IAȚIȘIN Tatiana**, TIMOFTI Elena. (2022) *Eficiența economică privind producerea strugurilor de masă în Republica Moldova* = Economic efficiency regarding the production of table grapes in the Republic of Moldova. In: Creșterea economică în condițiile globalizării = Economic growth in the conditions of globalization: conferința internațională științifico-practică, ediția a XV-a, 15-16 octombrie 2021, Chișinău. Chișinău: INCE, 2022, vol. I, pp. 340-350. ISBN 978-99753529-8-7, Disponibil link-ul: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1573>
22. **IAȚIȘIN Tatiana.** (2022) *Tendențe digitale în sectorul vitivinicol*. In: Economic growth in the conditions of globalization: conference proceedings: International Scientific-Practical Conference, XVIth edition, October 12-13, 2022, Chisinau. Chisinau: INCE, 2022, volume I, pp. 437-443. ISBN 978-9975-3583-7-8; ISBN 978-9975-3583-8-5 (PDF). DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.II.2022.16.17>, Disponibil link-ul: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1671>
- în alte culegeri de lucrări științifice editate în Republica Moldova**
23. **IAȚIȘIN Tatiana.** (2013) *Experiența Uniunii Europene privind reforma sectorului vitivinicol*. In: Analele Institutului de Economie, Finanțe și Statistică. 2013, pp. 61-65. ISSN 1857-3630; ISBN 978-9975-4326-6-5. Disponibil link-ul: <https://ince.md/ro/complexul-editorial/publicacii-periodice/reviste-tiinifice/anale-ince/473-analele-institutului-de-economie-finane-i-statistic.html>, <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/452>

ADNOTARE

la teza pentru obținerea gradului științific de doctor în științe economice „Strategii investiționale de modernizare a sectorului vitivinicol”, Iașișin Tatiana, specialitatea: 521.03 Economie și management în domeniul de activitate, Chișinău, 2024.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 212 surse, 17 anexe, 136 pagini text de bază, 14 tabele și 54 figuri. Rezultatele obținute sunt publicate în 23 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: strategii investiționale, investiții, modernizare, dezvoltare durabilă; tehnologii moderne, digitalizare, sectorul vitivinicol, proiect investițional model.

Scopul lucrării: constă în studierea complexă și profundă a strategiilor investiționale și investițiilor, orientate spre modernizarea sectorului vitivinicol pentru a fundamenta și dezvolta noile fațete ale strategiilor investiționale de modernizare, adaptarea metodelor de cercetare la factorii, procesele și la fenomenele actuale, particularizate sectorului și elaborarea recomandărilor, care ar contribui la dezvoltarea durabilă a acestuia prin investiții atât la nivel de sector, cât și entitate economică.

Obiectivele cercetării: studierea bazei conceptuale și metodologice pe dimensiunea strategiei investiționale și investițiilor, identificând plierea acestora pentru dezvoltarea sectorului vitivinicol și noi dimensiuni, care ar accelera modernizarea acestuia; cercetarea efectelor produse de inovații și tehnologiile moderne în sector prin analiza bunelor practici ale UE; analiza și evidențierea aspectelor metodologice de estimare a potențialului de afaceri în viticultură, ca condiție pentru atragerea investițiilor și modernizarea sectorului; diagnosticarea sectorului vitivinicol din perspectiva economică și investițională; analiza procesului investițional în Republica Moldova din perspectiva modernizării sectorului vitivinicol și estimarea necesității implementării tehnologiilor moderne în sector; elaborarea direcțiilor de consolidare a procesului de modernizare a sectorului vitivinicol.

Noutatea și originalitatea științifică constă în dezvoltarea bazei teoretico-metodologice a strategiilor investiționale și investițiilor în sector prin sistematizarea strategiilor investiționale și investițiilor în scopul modernizării sectorului; identificarea și formularea elementelor de bază ale strategiei investiționale, care au servit ca bază pentru elaborarea unei noi viziuni în clasificarea investițiilor durabile de modernizare; elucidarea instrumentelor privind modernizarea sectorului, prin diferite metode de implicare și definirea conceptului de modernizare în sectorul vitivinicol, clasificarea lui; elaborarea analizei SWOT, necesară pentru modernizarea sectorului și atragerea investițiilor prin sintetizarea rezultatelor studiilor și a bunelor practici de modernizare; elaborarea recomandărilor pentru soluționarea problemelor și provocărilor, identificate în sectorul vitivinicol și dezvoltarea strategică a sectorului prin investiții în modernizare, atât la nivel de sector cât și entitate economică; crearea Conceptului de strategie investițională a sectorului vitivinicol, axat pe piloni și acțiuni bine definite; elaborarea și argumentarea economico-financiară a Proiectului investițional pentru înființarea plantațiilor viticole, care susține modernizarea sectorului vitivinicol prin investiții.

Problema științifică importantă soluționată constă în fundamentarea științifică și metodologică a strategiei investiționale și proiectului investițional, orientat spre modernizarea sectorului vitivinicol ca instrument pentru atragerea investițiilor, fapt ce generează plus valoare la nivel de entitate economică și sector, asigurând dezvoltarea durabilă.

Importanța teoretică a tezei rezidă în: dezvoltarea bazei teoretico-metodologice a strategiilor investiționale și investițiilor în sectorul vitivinicol; sistematizarea noțiunii de investiții, argumentarea și elaborarea clasificății investițiilor de modernizare după criteriul durabilității și a procesului de modernizare a sectorului – acestea fiind un instrument pentru strategiile investiționale de modernizare; elaborarea analizei SWOT, bazată pe studii și observații empirice pentru a argumenta și atragere investiții destinate modernizării; sistematizarea și argumentarea sistemului de indicatori aplicați pentru a evalua eficiența proiectelor investiționale în sectorul vitivinicol cu aplicarea bunelor practici de modernizare și servește ca suport pentru strategiile investiționale ale sectorului.

Valoarea aplicativă a tezei rezultă din recomandările menite să soluționeze problemele și provocările identificate în sector, să contribuie la dezvoltarea strategică a sectorului prin investiții în modernizare, orientate la nivel de sector și entitate economică. Autorul a elaborat un model de Proiect investițional pentru înființarea plantațiilor viticole moderne care își propune modernizarea afacerii, atragerea investițiilor în afaceri sau pentru obținerea subvențiilor. Acest model de proiect investițional contribuie la accelerarea dezvoltării și modernizării afacerii și a sectorului per ansamblu. De asemenea, Conceptul Strategiei investiționale și a Tabloului de bord privind modernizarea sectorului vitivinicol are rolul de a ghida acțiunile autorităților în direcția modernizării sectorului, implementării de noi tehnologii, inclusiv prin digitalizare, acestea ar spori competitivitatea și

dezvoltarea sectorului. Rezultatele pot fi aplicate în dezvoltarea disciplinelor de specialitate, elaborarea unor ghiduri ca suport științific și consultativ antreprenorilor agricoli.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele științifice au fost implementate de întreprinderile agricole CÎ AGROSTOC și VADALEX, ce a permis antreprenorilor evaluarea posibilităților de modernizare a întreprinderii și identificarea unor soluții și direcții de intervenție care ar accelera dezvoltarea și rețehnologizarea, fapt confirmat prin certificate de implementare și în activitatea de cercetare din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice.

ANNOTATION

to the PhD thesis "*Investment strategies for modernization of the wine sector*", Iatșin Tatiana, Specialization: 521.03 Economics and management in the domain of activity, Chisinau, 2024.

Thesis structure: introduction, three chapters, conclusions and recommendations, bibliography from 212 sources, 17 annexes, 136 pages of main text, 14 tables and 54 figures. The results are published in 23 scientific papers.

Keywords: investment strategies, investment, modernization, sustainable development; modern technologies, digitization, wine sector, model investment project.

The purpose of the work: consists in the complex and comprehensive research of investment strategies and investments, aimed the modernization of the wine sector in order to substantiate and develop new ways of investment strategies for modernization, adaptation of research methods to current factors, processes and phenomena, particular to the sector and development of recommendations, which would contribute to its sustainable development through investments both at the level of the sector and economic entity.

Research objectives: To research the conceptual and methodological basis on the investment strategy and investment dimension, identifying their potential for the development of the wine sector and new dimensions, which would accelerate its modernization; to research the effects produced by innovations and modern technologies in the wine sector by analyzing EU best practices; to analyze and highlight methodological aspects of estimating business potential in viticulture as a condition for attracting investment and modernizing the sector; Diagnosis of the wine sector from the economic and investment perspective; analysis of the investment process in the Republic of Moldova from the perspective of modernization of the wine sector and assessment of the need to implement modern technologies in the wine sector; elaboration of directions for strengthening the process of modernization of the wine sector.

Scientific novelty and originality of the work consists in the development of the theoretical and methodological basis of investment strategies and investments in the sector by systematizing investment strategies and investments for the purpose of modernization of the sector; identifying and formulating the basic elements of the investment strategy, which served as a basis for the development of a new vision in the classification of sustainable modernization investments; elucidating the tools for modernization of the sector, through different methods of involvement and defining the concept of modernization in the wine sector, its classification; elaboration of the SWOT analysis, necessary for the modernization of the sector and the attraction of investments by synthesizing the results of studies and good practices of modernization; elaboration of recommendations for the solution of problems and challenges, identified in the wine sector and the strategic development of the sector through investments in modernization, both at sector and economic entity level; creation of the Investment Strategy Concept of the wine sector, focused on well-defined pillars and actions; elaboration and economic and financial argumentation of the Investment Project for the establishment of wine plantations, supporting the modernization of the wine sector through investments.

The importance of the scientific problem resolved is the scientific and methodological basis of the investment strategy and investment project, oriented towards the modernization of the wine sector as a tool for attracting investment, which generates added value at the level of the economic entity and the sector, ensuring sustainable development.

The theoretical importance of the thesis resides in: Development of the theoretical-methodological basis of investment strategies and investments in the wine sector; systematization of the notion of investment, argumentation and elaboration of the classification of modernization investments according to the criterion of

sustainability and the modernization process of the sector - these being a tool for modernization investment strategies; elaboration of the SWOT analysis, based on studies and empirical observations to argue and attract investments for modernization; systematisation and argumentation of the system of indicators applied to evaluate the efficiency of investment projects in the wine sector with the application of good modernization practices and serving as a support for the investment strategies of the sector.

The applicative value of the thesis results from the recommendations aimed at resolving the problems and challenges identified in the sector, contributing to the strategic development of the sector through investments in modernization, targeted at sector and economic entity level. The author has developed a model Investment Project for the establishment of modern vineyards that aims to modernize the business, attract business investment or obtain subsidies. This investment project model contributes to accelerating the development and modernization of the business and the sector as a whole. Also, the Investment Strategy Concept and the Wine Sector Modernization Scoreboard is intended to guide the authorities' actions towards the modernization of the sector, the implementation of new technologies, including through digitalization, which would enhance the competitiveness and development of the sector. The results can be applied in the development of specialist disciplines, the elaboration of guidelines as scientific and advisory support to agricultural entrepreneurs.

The implementation of scientific results: the scientific results were implemented in the agricultural enterprises CI AGROSTOC and VADALEX, which allowed the entrepreneurs to evaluate the possibilities of modernization of the enterprise and to identify solutions and directions of intervention that would accelerate development and re-technologization, which was confirmed by the certificates of implementation and in the research activity of the National Institute for Economic Research.

АННОТАЦИЯ

к диссертационной работе на соискание ученой степени доктора экономических наук "*Инвестиционные стратегии модернизации винодельческого сектора*", Яцишина Татьяна Владимировна, специальность: 521.03 Экономика и управление в сфере деятельности, Кишинев, 2024.

Структура диссертационной работы: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография, состоящая из 212 источников, 17 приложений, 136 страниц основного текста, 14 таблиц и 54 диаграммы/графика. Результаты работы опубликованы в 23 научных статьях.

Ключевые слова: инвестиционные стратегии, инвестиции, модернизация, устойчивое развитие; современные технологии, цифровизация, винодельческий сектор, модельный инвестиционный проект.

Цель работы: углубленное и комплексное исследование инвестиционных стратегий и инвестиций, направленных на модернизацию винодельческого сектора с целью обоснования и разработки новых направлений инвестиционных стратегий по модернизации, а также адаптация методов исследования к современным факторам, процессам и явлениям, характерным для данного сектора, с последующей разработкой рекомендаций, способствующих его устойчивому развитию за счет инвестиций, как на уровне сектора, так и на уровне хозяйствующих субъектов.

Задачи исследования: Изучить концептуальные и методологические основы инвестиционной стратегии и инвестиционного подхода, выявив их значение для развития винодельческого сектора и новые аспекты, ускоряющие его модернизацию; исследовать эффекты от внедрения инноваций и современных технологий в винодельческом секторе на основе анализа передового опыта ЕС; проанализировать и выделить методологические аспекты оценки потенциала бизнеса в виноградарстве как условия для привлечения инвестиций и модернизации сектора; Диагностика винодельческого сектора с экономической и инвестиционной точки зрения; анализ инвестиционного процесса в Республике Молдова с точки зрения модернизации винодельческого сектора и оценка необходимости внедрения современных технологий в винодельческом секторе; разработка направлений для усиления процесса модернизации винодельческого сектора.

Новизна и оригинальность научной работы заключается в развитии теоретико-методологических основ инвестиционных стратегий и инвестиций в данный сектор путем систематизации инвестиционных стратегий и инвестиций с целью модернизации сектора; выявления и формулирования основных элементов инвестиционной стратегии, которые послужили основой для разработки нового видения в классификации инвестиций устойчивой модернизации; выяснения инструментов модернизации сектора,

посредством различных методов привлечения и определения концепции модернизации в винодельческом секторе, ее классификации; разработка SWOT-анализа, необходимого для модернизации сектора и привлечения инвестиций путем обобщения результатов исследований и передового опыта модернизации; разработка рекомендаций по решению проблем и вызовов, выявленных в винодельческом секторе, и стратегическому развитию сектора посредством инвестиций в модернизацию, как на уровне сектора, так и на уровне хозяйствующих субъектов; разработка Концепции инвестиционной стратегии винодельческого сектора, ориентированной на четко определенные направления и действия; разработка и экономическая и финансовая аргументация инвестиционного проекта по созданию винных плантаций, поддерживающего модернизацию винодельческого сектора посредством инвестиций.

Важность решаемой научной проблемы заключается в научно-методическом обосновании инвестиционной стратегии и инвестиционного проекта, ориентированного на модернизацию винодельческой отрасли как инструмента привлечения инвестиций, генерирующего большую стоимость на уровне хозяйствующего субъекта и отрасли, обеспечивающего устойчивое развитие.

Теоретическая значимость диссертационной работы заключается в: разработке теоретико-методологических основ инвестиционных стратегий и инвестиций в винодельческий сектор; систематизации понятия инвестиций, аргументации и разработке классификации модернизационных инвестиций по критерию устойчивости и процесса модернизации сектора - как инструмента инвестиционных стратегий модернизации; разработка SWOT-анализа на основе исследований и эмпирических наблюдений для аргументации и привлечения инвестиций в модернизацию; систематизация и аргументация системы показателей, применяемых для оценки эффективности инвестиционных проектов в винодельческом секторе с применением передовых практик модернизации и служащих поддержкой для инвестиционных стратегий сектора.

Прикладное значение диссертационной работы вытекает из рекомендаций, направленных на решение проблем и задач, выявленных в секторе, способствующих стратегическому развитию сектора посредством инвестиций в модернизацию, направленных на уровне сектора и хозяйствующих субъектов. Автор разработал модель инвестиционного проекта по созданию современных виноградников, направленного на модернизацию бизнеса, привлечение инвестиций или получение субсидий. Данная модель инвестиционного проекта способствует ускорению развития и модернизации бизнеса и отрасли в целом. Кроме того, Концепция инвестиционной стратегии и таблица показателей модернизации винодельческого сектора призваны направить действия властей на модернизацию сектора, внедрение новых технологий, в том числе посредством цифровизации, которые повысят конкурентоспособность и развитие сектора. Результаты могут быть использованы при разработке специальных дисциплин, составлении руководств, в качестве научной и консультационной поддержки сельскохозяйственных предпринимателей.

Внедрение научных результатов: научные результаты были внедрены на сельскохозяйственных предприятиях CI AGROSTOC и VADALEX, что позволило предпринимателям оценить возможности модернизации предприятия и определить решения и направления воздействия мер, которые бы ускорили их развитие и технологическую реновацию — это было подтверждено сертификатами о внедрении, также результаты были апробированы и в исследовательской деятельности Национального Института Экономических Исследований.

IAȚIȘIN TATIANA
STRATEGII INVESTIȚIONALE DE MODERNIZARE
A SECTORULUI VITIVINICOL

Specialitatea 521.03 – ECONOMIE ȘI MANAGEMENT
ÎN DOMENIUL DE ACTIVITATE

Rezumatul tezei de doctor în științe economice

Aprobat spre tipar: 22.03.2024
Hârtie ofset. Tipar ofset
Coli de tipar: 2,9

Format hârtie: A 5
Tiraj: 32 ex.
Comanda nr. 11

Serviciul Editorial-Poligrafic al INCE
Biroul Editura ASEM, 2024
Adresa: MD 2064: Chișinău, str. Ion Creangă, 45
Tel.: +373 22-501-130; www.ince.md